

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทรรศนะของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุดรธานี เขต 2 เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการบริหารงานของ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตาม หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงาน
2. ความหมายของทฤษฎี
3. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
4. จรรยาบรรณในวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงาน

ความเป็นมาและความหมาย

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเสมือนบัพผุญติของความคิดและความงามของจิตใจที่ส่งผล ใ้บุคคลประพฤติดีประพฤติชอบ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อ การประกอบกรในวิชาชีพของบุคคลในทุกสาขาอาชีพ การทำความเข้าใจกับความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีความตระหนักถึงคุณประโยชน์และโทษ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการมีคุณธรรมจริยธรรมและการขาดคุณธรรมและจริยธรรม นักจริยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมทั้งที่เป็นพื้นฐานของความคิดและ ความหมายที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับพฤติกรรมในด้านอื่นๆ ด้วย ดังที่ อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมจริยธรรมว่า เป็นคุณลักษณะที่ทำให้ปัจเจกชนทั้งหลายอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (จำเรณูรัตน์ เจือจันทร์, 2548) ความสุขจึงมีความเชื่อมโยงกับ คุณธรรมและจริยธรรมด้วยเช่นกัน จากผลการศึกษาและงานวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมในหลาย

สถานการณ์ที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ได้ (สุภัททา ปิณฑะแพทย์, 2548)

คุณธรรม เป็นคำที่บัญญัติตามมาเมื่อประมาณ 20 ปีก่อน เนื่องจากมีมุมมองว่า คำว่า จริยธรรม เป็นเรื่องพฤติกรรมล้วนๆ เป็นการแสดงออกเพียงอย่างเดียวที่ประกอบด้วย สัมผัส 5 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ไม่มีเรื่องจิตใจ นักวิชาการไทยจึงบัญญัติคำว่า “คุณธรรม” มาใช้คู่กับ “จริยธรรม” เป็นคำรวมกันว่า “คุณธรรมและจริยธรรม”

จริยธรรม เป็นคำที่บัญญัติใหม่ในสังคมไทยเมื่อประมาณ 40 ปีก่อน เพื่อให้ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Ethics” หมายถึง ข้อปฏิบัติ พฤติกรรมทางสังคม การแสดงออกภายนอก การวางตัวในสังคม หรือแนวทางการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นหลักความประพฤติทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับชาติ และหลักศาสนาใดๆ คำว่า “จริย” มีรากศัพท์จาก “จร” (กริยา) แปลว่า เดิน ภาษาบาลีมีคำว่า “ธรรมจริย” คำว่า “พรหมจรรย์” หมายถึง จริยที่ประเสริฐ, การเดินทางที่ประเสริฐ, การดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ

คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง คุณธรรมในจิตใจและแสดงออกมาในทางปฏิบัติ พฤติกรรมเป็น จริยธรรม เมื่อบัญญัติคำว่าคุณธรรมและจริยธรรมมาใช้ในสังคมไทย จึงได้กำหนดความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” ใหม่ หมายถึง หลักการประพฤติปฏิบัติของศาสนาซึ่งไม่เป็นสากล ต่อมาจึงมีการละเลยคำว่าศีลธรรมในสังคมจนท้ายที่สุดก็ตัดทิ้งไปจากการเรียนการสอนและสังคมไทย

เมื่อเปรียบเทียบกับระบบของพุทธศาสตร์

จะเห็นว่า คำว่าจริยธรรมไม่พอ ต้องมีคุณธรรม ต่อมาพบว่า ไม่มีความสุขจึงเพิ่มเป็นคุณธรรมจริยธรรม และความสุข ต่อมาต้องมีเหตุผล พิจารณาโดยปัญญาว่า ทำไปเพราะอะไร ทำทำไม ต้องมีปัญญา รู้เหตุรู้ ผล เมื่อมีปัญญา เห็นคุณ เห็นโทษ เข้าใจ จิตใจก็มีสุข รู้ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร (สุภาวดี ลิขิตมาศกุล, 2550)

คุณธรรม (Moral) คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าเป็น สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นคนที่ไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มาก ด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี คุณธรรมตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมโดยทั่วไป จะระบุว่าคุณธรรมว่าความละอายแก่ใจ ความเมตตากรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต

ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ความเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน อดทน อดกลั้น ความขยัน การให้อภัย ความเกรงใจและอื่น ๆ การฝึกฝน และปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม ไม่จำเป็นต้องพะวงในการเรียกชื่อคุณธรรม เพราะเป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคนสามารถยึดถือปฏิบัติได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นของลัทธิใด การฝึกฝนคุณธรรมควรฝึกตาม ความต้องการและสภาพแวดล้อม ประเทศไทยในสมัยปัจจุบันกำลังมุ่งปลูกฝังคุณธรรมสำหรับประชาชน ๔ ประการ เพื่อความร่มเย็นของชาติบ้านเมืองตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
3. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมตามแนวคิดของอริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก ได้ให้แนวทางของคุณธรรมหลัก ๆ ไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรอบคอบ คือ รู้ว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ อะไรไม่ควรประพฤติปฏิบัติ
2. ความกล้าหาญ คือ ความกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง
3. การรู้จักประมาณ คือ รู้จักควบคุมความต้องการและการกระทำให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตน
4. ความยุติธรรม คือ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสม

การพัฒนาบุคคลด้วยคุณธรรมต้องฝึกฝนให้มีความรู้สึกตระหนักรู้ว่าอะไรดี อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรไม่ดี และปฏิบัติแต่ในทางที่ถูกที่ควรให้เป็นปกติวิสัย การพัฒนาในสิ่งดังกล่าวควรใช้สิ่งโน้มนำให้มีคุณธรรมสูง มีความระลึกได้ว่าอะไรไม่ควร และความรู้สึกตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่ ผู้หวังความสงบสุขความเจริญและความมั่นคงแก่ตนเองและประเทศชาติ ต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรม คุณธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมากสำหรับบุคลากรที่พึงประสงค์ขององค์การ องค์การควรให้การส่งเสริมสนับสนุนและชักจูงให้บุคลากรขององค์การสนใจคุณธรรมและพร้อมปฏิบัติกับชีวิตการทำงานของตนเอง (ปอง [นามแฝง], 2552)

“คุณธรรม” (Moral / Virtue) คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและ สังคม ซึ่งรวมสรุปว่า คือ สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม (Virtue) แนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี

1. สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ

2. คุณธรรม คือจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้คน

“จริยธรรม” (Ethics) จริย + ธรรมะ คือ ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ เกิดจากคุณธรรมในตัวเองก่อให้เกิดความ สงบเรียบร้อยในสังคม รวมสรุปว่าเป็น ข้อควรประพฤติปฏิบัติ

จริยธรรม (Ethics) ความเป็นผู้มีจิตใจสะอาด บริสุทธิ์ เสียสละหรือประพฤติดีงาม

1. ประมวล กฎหมาย ที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งๆ ยอมรับเป็นแนวควบคุมความประพฤติ เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควรหรือไปกันได้กับการบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

2. ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วย ความประพฤติ และการครองชีวิต ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร

3. กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ได้แก่ ความเป็นผู้มีปัญญา และเหตุผลหรือปรีชาญาณทำให้มนุษย์มีมโนธรรมและ รู้จักไตร่ตรองแยกแยะ ความดี - ความชั่ว, ถูก - ผิด, ควร - ไม่ควร เป็นการควบคุมตัวเอง และเป็นการควบคุม กันเองในกลุ่ม หรือเป็นศีลธรรมเฉพาะกลุ่ม (จรรยาพร ธรณินทร์, 2552)

ในเรื่องของคุณธรรม และจริยธรรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ หลักราชการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักคุณธรรม และจริยธรรมในวิชาชีพข้าราชการที่สำคัญยิ่งสำหรับให้ข้าราชการพึงยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติราชการ 10 ประการ มีใจความสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ความสามารถ หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ให้เป็นผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้มีโอกาสเท่าๆกัน

2. ความเพียร หมายถึง ความกล้าหาญไม่ย่อท้อต่อความลำบาก และบากบั่นเพื่อจะข้ามความขัดข้องให้จงได้โดยใช้ความวิริยภาพมิได้ลดหย่อน

3. ความมีไหวพริบ หมายถึง รู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้องมีใครเตือนว่า เมื่อมีเหตุเช่นนั้นจะต้องปฏิบัติการณ์อย่างนั้น เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุดแก่กิจการทั่วไปและรีบทำการอันเห็นควรนั้นโดยฉับพลัน

4. ความรู้เท่าถึงการณ หมายถึง รู้จักปฏิบัติการอย่างไรจึงจะเหมาะสมแก่เวลา และอย่างไรที่ได้รับเหตุผลสมถึงจะเป็นประโยชน์ที่สุด

5. ความซื่อตรงต่อหน้าที่ หมายถึง ตั้งใจกระทำกิจการซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

6. ความเชื่อตรงต่อคนทั่วไป หมายถึง ให้ประเพณีเชื่อตรงต่อคนทั่วไป รักษาตนให้เป็น คนที่เขาทั้งหลายจะเชื่อถือได้

7. ความรู้จักนิสัยคน ข้อนี้เป็นข้อสำคัญสำหรับผู้มีหน้าที่ติดต่อกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่หรือผู้น้อย

8. ความรู้จักผ่อนผัน หมายความว่า ต้องเป็นผู้ที่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวว่าเมื่อใดควรตัด ขาดและเมื่อใดควรโอนอ่อนหรือผ่อนผันกันได้ มิใช่แต่จะยึดถือหลักเกณฑ์หรือระเบียบอย่างเดียว ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสีย ควรจะยืดหยุ่นได้

9. ความมีหลักฐาน ข้อนี้ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ คือ มีบ้านอยู่เป็นที่ เป็น ทางมีครอบครัวอันมั่นคงและตั้งตนไว้ในที่ชอบ

10. ความจงรักภักดี หมายความว่า ยอมเสียสละเพื่อประโยชน์แห่งชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานคุณธรรม 4 ประการ แก่ข้าราชการและประชาชนในคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี มีข้อความดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อย เพื่อส่วนใหญ่ของบ้านเมืองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ ความอดทน อดกลั้น และอดออม ไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วน น้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่ว กันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

นอกจากนี้คุณธรรมของคนที่เป็นผู้นำ 8 ประการ กล่าวไว้ เพื่อให้คนที่เป็นผู้นำและคนที่ ต้องการจะเป็นผู้นำ ได้นำไปศึกษาและนำไปประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่ตนเองต่อไป

ประการที่ 1 ความอดทน หมายถึง การห้ามจิตใจ เมื่อได้พบกับเหตุการณ์อันจะ ก่อให้เกิดเรื่องหรือแสดงกิริยาไม่ดีออกมา ต้องมีความอดทน ไม่หุนหันพันแค้น เช่น อดทนต่อความ

ยากลำบากในขณะที่ทำงาน ไม่เห็นแก่ความหนาว ความร้อน เข้าส่ายป่ายค่ำ อดทนต่อความเจ็บใจ ในเมื่อคนอื่นทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจให้แก่ตน ไม่ดวนโมโหโกรธา

ประการที่ 2 ความเป็นนักสู้ หมายถึง เป็นผู้เข้มแข็ง กล้าหาญ หนักเอาเบาสู้ง ความสำเร็จกิจการงานเป็นที่ตั้ง ไม่หลงคำยอ ไม่ท้อคำติ มุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาต่างๆ ปฏิบัติงานทุกอย่างให้บรรลุเป้าหมาย

ประการที่ 3 ความเป็นผู้ตื่น หมายถึง เป็นคนตื่นตัว ว่องไวต่อปัญหาตลอดเวลา มีความคิดก้าวหน้า ริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดยืดหยุ่น รวมทั้งมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถที่จะนำความคิดออกมาใช้ให้ทันต่อสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

ประการที่ 4 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง มีความวิริยะอุตสาหะ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เป็นทาสของความเกียจคร้าน มีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา

ประการที่ 5 เมตตากรุณา หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอ้อมอารีในลักษณะสงเคราะห์ อนุเคราะห์ หรือบูชาคุณความดี แล้วแต่เวลา สถานที่และบุคคล มีความรักและความหวังดีเป็นที่ตั้ง

ประการที่ 6 ความยุติธรรม หมายถึง มีความเที่ยงธรรม เสมอภาคในคนทุกประเภท ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ไม่มีอคติ คือ ความลำเอียง ซึ่งความลำเอียงนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ 4 อย่างคือ ลำเอียงเพราะความรัก ลำเอียงเพราะความโกรธ ลำเอียงเพราะความกลัว และลำเอียงเพราะความหลง การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งก็พิจารณาจากความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมความดี ผู้นำที่ปฏิบัติได้ดังนี้ ย่อมเป็นที่รักของหมู่ชน ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมความดี มาเป็นบริวารอยู่เสมอ

ประการที่ 7 การหมั่นตรวจตรากิจการงาน หมายถึง การสอดส่องดูแลการงานอยู่เสมอ เมื่อพบข้อบกพร่องก็รีบแก้ไข อย่าปล่อยให้ลุกลามจะลำบากในการแก้ไข และตรวจตราดูลำดับความสำคัญก็ควรทำงานนั้นก่อน งานไหนควรทำเอง งานไหนควรแบ่งมอบหมายให้คนอื่นรับผิดชอบ รวมทั้งต้องรู้จักแบ่งงานให้ถูกกับคนด้วย คนที่มีความรู้ ถนัดสามารถในเรื่องไหน ก็มอบหมายเรื่องนั้นให้ทำ

ประการที่ 8 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีความซื่อตรง มั่นคงอยู่ในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ ดังนั้น คนที่เป็นผู้นำ จึงมีความสำคัญ เพราะเรียกได้ว่าเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่นด้วย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่า ถ้าประพฤติไม่เป็นธรรม คนทั้งหมด

ก็ทำตามอย่าง ประเทศชาติเดือดร้อน แต่ถ้าประพฤติเป็นธรรม คนทั้งหมดก็ประพฤติตามอย่างบ้าง ประเทศชาติก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง (อุดม สนสายันต์, 2552)

คุณธรรม ประกอบด้วยคำสองคำ คือ คำว่า คุณ แปลว่า ประโยชน์ และคำว่า ธรรม ในทำนองเดียวกันกับคำว่า จริยธรรม ก็ประกอบด้วยคำว่า จริย แปลว่า ความประพฤติที่พึงประสงค์ ทั้งคุณธรรมและจริยธรรม มีคำว่า ธรรม เป็นคำร่วม ซึ่ง พระเทวินทร์ เทวินโท (2544) อธิบายความหมายของคำว่าธรรม ว่า หมายถึง ความจริง ความประพฤติดี ความถูกต้อง คุณความดี ความชอบ คำสั่งสอน ดังนั้นเพื่อความเข้าใจในความหมายของทั้งสองคำนี้จึงควรพิจารณาคำนิยามตามแนวทฤษฎีของจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์ควบคู่กันไปด้วย

คำว่า คุณธรรม (Moral) และจริยธรรม (Ethics) ในทฤษฎีของจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีความหมายดังต่อไปนี้

คุณธรรม หมายถึง หลักจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543)

คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์มากมายและมีโทษน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538)

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่มีธรรมะเป็นตัวกำกับ จริยธรรมก็คือ ธรรมที่เป็นไป ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (พระเทวินทร์ เทวินโท, 2544)

จริยธรรม ในความหมายของ สุนทร โคตรบรรเทา (2544) กล่าวว่า ถ้าจะตีความแคบ ๆ จริยธรรมคงหมายถึง ศีลธรรมประการหนึ่งและคุณธรรมอีกประการหนึ่งรวมเป็นสองประการด้วยกัน

นอกจากนี้ วริยา ชินวรรณ (2546) ได้ประมวลความหมายของคำว่า จริยธรรม ตามที่บุคคลต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

พระราชชัชวาล (ภิกษุพุทธทาส อินทปัญโญ) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งพึงประพฤติจะต้องประพฤติ ส่วนศีลธรรม นั้น คือสิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติดีแล้ว

วิทย์ วิศทเวทย์ อธิบายว่า จริยธรรมคือความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของของคุณธรรมหรือศีลธรรม

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวว่า จริยธรรม คือสิ่งที่คนในสังคมเกิดความเชื่อถือซึ่งมีตัวตนมาจากปรมัตถส์จะ

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ กล่าวว่า จริยธรรม ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) กล่าวว่า คำว่า จริยธรรม นั้น หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นระบบที่หมายถึงสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำและไม่กระทำ ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย สำหรับความหมายของจริยธรรมในการทำงาน ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) กล่าวว่า คือ ระบบการทำความดีละเว้นความชั่ว ในเรื่องซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับผูปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การทำงาน เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน และผลงานตลอดจนเกี่ยวข้องกับผู้รับผลประโยชน์หรือโทษจากผลงานนั้น ๆ

จากความหมายของทั้งสองคำดังกล่าว พบว่ามีความใกล้เคียงกันเป็นอย่างมากจึงมักเป็นคำที่ใช้คู่กัน แต่อย่างไรก็ตามสรุปได้ว่าการมีคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพจะส่งผลให้บุคคลมีความสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) กล่าวว่า ในการที่บุคคลนั้นจะทำความดี หรือละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนามากน้อยเพียงใดนั้น สาเหตุที่สำคัญ คือ คนรอบข้าง กฎระเบียบ สังคม วัฒนธรรมและสถานการณ์ที่บุคคลประสบอยู่ นอกจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน การมีหรือการขาดแคลนสิ่งเอื้ออำนวยในการทำงาน ตลอดจนบรรยากาศทางสังคมในที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนและวัฒนธรรมในองค์กร จะมีผลต่อพฤติกรรมการทำงาน และสุขภาพจิต ตลอดจนความสุขความพอใจในการทำงาน

วริยา ชินวรรณ (2546) ได้อธิบายถึงอิทธิพลที่เป็นผลต่อการเกิดคุณธรรมและจริยธรรมในประเทศไทยซึ่งเริ่มมีขึ้นในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นรากฐานของแหล่งคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสามารถนำมาอธิบายได้ ดังนี้

1. อิทธิพลของคำสาบานกฎหมาย ระเบียบและวินัย หลักจริยธรรมที่ได้จากคำสาบาน ถือเป็นราชประเพณีที่ผู้บริหารบ้านเมืองต้องกระทำ นอกจากกฎหมายที่ระบุไว้เป็นจริยธรรมหรือวินัยของผู้ปฏิบัติงาน การให้คำสาบานจึงเป็นการกำหนดพฤติกรรมที่เป็นคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขผูกมัดด้วยวาจาที่เชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ซึ่งทำให้เกิดเป็นข้อกำหนดแนวทางการประพฤติซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นตัวกำกับอยู่ด้วยและอาจกลายมาเป็นกฎเกณฑ์ในที่สุด

ส่วนในเรื่องของกฎหมายในปัจจุบัน นักบริหารต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายอย่างเป็นธรรม กฎหมายบ้านเมืองเป็นตัวกำหนดคุณธรรมและจริยธรรมในด้านการกระทำต่อกันในการ

ดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างประชาชนในประเทศนั้น ๆ ประชาชนจำเป็นจะต้องเรียนรู้และต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เป็นเป็นกฎหมายสำหรับประชาชนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) พบว่า การที่บุคคลรู้ว่าอะไรดีอะไรเหมาะสมและสำคัญนั้นไม่เพียงพอ ที่จะทำให้เขามีพฤติกรรมตามนั้นได้ เพราะคนที่ทำผิดกฎหมาย เช่น ไปลักทรัพย์ หรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น ไม่ได้ทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ทำไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด เพราะหลังจากที่กระทำลงไปแล้วก็จะหลบหนีซ่อนตัวเพราะกลัวถูกจับมาลงโทษนั่นเอง นักบริหารก็เช่นกัน เมื่อรู้ตัวว่ากระทำผิดมักจะรู้แค้นใจและมักจะแสดงพฤติกรรมอื่น ๆ เพื่อกลบเกลื่อน

2. อิทธิพลของศาสนา ทุกศาสนาย่อมมีคำสั่งสอนเป็นศีลและธรรมให้บุคคลผู้นับถือ และศรัทธาให้การยอมรับและเชื่อฟัง พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไข ดังเช่น พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย ได้กล่าวแถลงธรรมในการบริหารจัดการและการปกครองแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ อันได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ และราชสวัสดิธรรม เป็นต้น (วริยา ชินวรรณ, 2546) ธรรมเหล่านี้อันที่จริงแล้วเป็นหลักธรรมที่ข้าราชการผู้บริหารและผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ควรยึดถือปฏิบัติตามด้วย

สำหรับคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพทางการศึกษานั้น สุภัทร ปัญญาทิพย์ (2546) กล่าวว่า องค์ความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมตะวันออกและสังคมตะวันตกมีอิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมของไทย โดยเฉพาะในวงการการศึกษาว่า เมื่อนำมาพิจารณาถึงกรอบขององค์ความรู้มาจาก 3 แหล่ง คือ

1. แหล่งศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งของคำว่า จริยธรรม ศีลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นบทบัญญัติที่เป็นกฎระเบียบ – จรรยาบรรณ ในวิชาชีพต่าง ๆ

2. แหล่งปรัชญา โดยเฉพาะสาขาที่เป็นคุณค่าวิทยา ซึ่งได้แก่ จริยศาสตร์ ศีลธรรมสุนทรียศาสตร์ และปรัชญาการศึกษา

3. จากแหล่งจริยธรรม ประเพณีทางสังคม เช่น กฎหมาย ภูมิปัญญา วิถีประเพณี ค่านิยม ภาษา และ วัฒนธรรม เป็นต้น

แหล่งองค์ความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นกรอบความประพฤติที่นำมาสู่การวางแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานของวิชาชีพและนำไปสู่การกำหนดไว้เป็นจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. ปัจจัยทั้งภายนอกและภายในร่วมกัน การที่คนเราจะทำความดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับสาเหตุทั้งภายนอกและภายในตัวบุคคล สาเหตุภายในคือลักษณะจิตใจต่าง ๆ เช่น การไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ส่วนรวม การมุ่งอนาคตและความสามารถในการควบคุมตนเอง

ความเชื่อที่ว่าทำดีจะนำไปสู่ผลดี และการทำชั่วต้องได้รับโทษ นอกจากนั้นการมีความพอใจและเห็นด้วยกับความดีต่าง ๆ และเห็นความสำคัญของความดีเหล่านั้น เช่น ความซื่อสัตย์ การเคารพกฎระเบียบละกฎหมาย ความสามัคคี เป็นต้น ลักษณะทางจิตเหล่านี้มีความสำคัญมาก (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2538)

จากการพิจารณาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของ สุนทร โคตรบรรเทา (2544) ซึ่งกล่าวว่า จริยธรรม คือ ค่านิยมในระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่นในการที่จะศึกษาเรื่องค่านิยมให้ลึกซึ่งต้องศึกษาเรื่องค่านิยมให้กว้างขวางออกไป แสดงว่าสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเกิดคุณธรรม คือ ค่านิยม เพราะค่านิยมหมายถึงสิ่งที่บุคคลยอมรับว่ามี ความสำคัญมากซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มบุคคลและวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมในการมีการศึกษาระดับสูง ความกตัญญูต่อบิด มารดาและครูอาจารย์นั้น ในบางสังคมเห็นว่าสองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก แต่ในบางกลุ่มอาจเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ เพราะอาจไม่ใช่สิ่งที่จำเป็น หรือความกตัญญูอาจจะมี ความสำคัญในระดับที่ต่ำเพราะยังมีสิ่งอื่นที่สำคัญกว่าความกตัญญู เช่น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและความเสียสละ เป็นต้น

ประภาศรี สีหอำไพ (2543) กล่าวว่า คุณธรรม จะเป็นของหลักจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกผิด ชอบชั่วดี มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในชั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี ดังตารางการแสดงการเปรียบเทียบ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543 หน้า 28) ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง จริยธรรม
คุณธรรมและศาสนา

จริยธรรม (Ethic)	คุณธรรม (Moral)	ศาสนา (Religion)
มาจากภาษากรีก ethos แปลว่าหลักความประพฤติหรือลักษณะนิสัย (character)	มาจากภาษาละตินว่า mores แปลว่าขนบธรรมเนียมประเพณี (custom)	มาจากภาษาละตินว่า religio แปลว่า คือปรัชญาที่ผูกมัดให้เกิดความเชื่อสูงสุด (ultimate metaphysical belief)
เป็นความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับการกำหนดคุณค่าหรือค่านิยม	เป็นเครื่องชี้ความประพฤติ	เป็นหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม
เป็นปรัชญาของคุณธรรม	เป็นผลผลิตทางสังคม	เป็นสื่อนำคุณธรรมสูงสุด
เป็นส่วนหนึ่งของศาสนา	เป็นวินัย สังคมและความเป็นอิสระซึ่งแสดงออกเป็นค่านิยมอย่างชัดเจน	มีกฎของสังคม มโนทัศน์ อารมณ์และการฝึกปฏิบัติ มีอำนาจศักดิ์เป็นข้อผูกมัดทางจริยธรรม

ที่มา ประภาศรี สีหอำไพ, 2543, หน้า 28

คุณธรรม จริยธรรมและศาสนา จึงมักจะถูกนำมาใช้อธิบายความหมายของพฤติกรรมที่ดีร่วมกัน ตลอดเวลา เนื่องจากไม่สามารถแยกส่วนความคิด ความเชื่อและการกระทำของบุคคลออกจากกันได้อย่างชัดเจน ผู้ที่มีจริยธรรมก็คือ ผู้ที่มีคุณธรรม และผู้ที่มีคุณธรรมก็คือ ผู้ที่มีจิตสำนึกในด้านจริยธรรมและทั้งสองสิ่งนี้จะถูกควบคุมด้วยความเชื่อศรัทธาในศาสนา

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมกับอาชีพ

คุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญอยู่ที่การให้คุณค่าของบุคคลจนเกิดเป็นความประทับใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเรียกว่าเป็นค่านิยมเฉพาะของบุคคลต่อสิ่งนั้น ๆ จริยธรรมที่เกิดจากค่านิยมอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ประการแรก คือ ค่านิยมพื้นฐาน เป็นค่านิยมที่ทำให้บุคคลมีคุณธรรมประจำใจ มีธรรมเนียมประเพณีที่ดี กฎหมาย และกฎระเบียบที่ควบคุมสังคม และ

ประการที่ 2 คือ ค่านิยมวิชาชีพ ทำให้บุคคลมีอุดมการณ์ประจำวิชาชีพ มีจรรยาบรรณวิชาชีพหรือ มีพระราชบัญญัติวิชาชีพ เป็นต้น (จำเจริญรัตน์ เจือจันทร์, 2548) ซึ่งจะกล่าวถึงในเรื่องของ จรรยาบรรณวิชาชีพในตอนต่อไป ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับการดำรงชีวิต คุณธรรมและจริยธรรมจะเป็นตัวนำที่ทำให้บุคคลได้กำหนด พฤติกรรมของตนเอง เพื่อทำให้เกิดความสุข

2. ระดับสังคม ความสุขของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนและสังคม คือ การได้รับการ ยอมรับ บุคคลต้องอาศัยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและส่งเสริมชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคล และในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น จริยธรรมจะเป็นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายอัน สูงสุดสำหรับวิชาชีพนักกฎหมายในอันที่จะให้ความยุติธรรม การดำรงไว้ซึ่งความสุขของสังคม และ การใช้เหตุผลยิ่งกว่าการกระทำตามอำเภอใจ (วิชา มหาคุณ, 2546)

3. ระดับโลก คุณธรรมและจริยธรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลกให้อยู่ รวมกันได้อย่างสันติสุข โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดการแพร่กระจายในด้านข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการไหลของวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน ในยุคนี้เป็นยุคของการแข่งขันและท้าทายความสามารถในการดำเนินการบริหารทุก สาขา รวมทั้งธุรกิจการค้าในระบบโลกสากล

ศ.ธานีรินทร์ ทรัพย์วิเชียร (2548 : 1) กล่าวว่าไว้ว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ว่า “สภาพคุณงามความดี” เราอาจกล่าวได้ว่า การที่จะ วินิจฉัยว่า บุคคลใดมีคุณธรรมดีเด่นมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่าบุคคลนั้นมี อุปนิสัย และประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ดำรงตนอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมเพียงใด เป็น ผู้มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน และต่อสังคมอย่างไร และเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบ ธรรมเพียงใด

ประวีณา ณ นคร (2543.หน้า 66) ได้กล่าวถึงคุณธรรม ในแง่ที่ว่า ผู้กระทำความดี เฉพาะหน้าชั่วคราวยังไม่แน่ใจว่าจะเป็นผู้มีความดี ต้องเป็นผู้มีความเคยชินประพฤติดีด้วย ความรู้สึกในทางดีงาม จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความดี หรืออาจสรุปได้ว่าคุณธรรมคือความดีงามใน จิตใจซึ่งทำให้เคยชิน ประพฤติดีเป็นผู้มีความดีคือผู้มีความเคยชิน ประพฤติดีด้วยความรู้สึก ในทางดีงาม

ประภาศรี สีหอำไพ (2543. หน้า 66) ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ สภาพของคุณงามความดี ภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็ม

เปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลิผลของความดีเป็นธรรมชาติที่กล่าวได้ว่า ทำดีได้ดี ใจที่เป็นสุข คือ ใจของคนดี คำว่าใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ ให้ความรักความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม

วคิน อินทสระ (2543. หน้า 67) ได้อธิบายว่า คุณธรรมคือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน หรือคุณธรรมก็คือ คุณภาพแห่งอุปนิสัยอันแสดงออกให้เห็นโดยการกระทำ และได้กล่าวถึงคำว่า คุณธรรมตามทรรศนะต่างๆของบุคคลอีกหลายท่าน ดังนี้

ทรรศนะของเพลโต (Plato, ก่อนค.ศ. 427 – 347) กล่าวว่า คุณธรรมที่สำคัญมี 4 ประการเรียกว่า Cardinal Virtues เป็นคุณธรรมพื้นฐานซึ่งรับคุณธรรมอื่นไว้ทั้งหมด คือ

1. ปัญญา (ปรัชญา)
2. ความกล้าหาญ
3. ความพอประมาณ (รู้จักประมาณ)
4. ความยุติธรรม

ทรรศนะของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, ค.ศ. 1859 – 1952) ได้กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรม คือ หลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น

มณีวรรณ กมลพัฒน และคณะ (2543. หน้า 7) ได้ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คือ สภาพความดีงามทั้งหลาย ซึ่งฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และเป็นคุณสมบัติที่มีอาจหาได้ในสัตว์โลกชนิดอื่น อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติ โดยเฉพาะ ส่วน จริยธรรม (Ethics) หมายถึง คุณความดีที่ควรประพฤติ หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ทองหล่อ ศาสสิทธิ์ และคณะ (2548. หน้า 9) ได้สรุป คุณธรรม ว่า เป็นความประพฤติ การปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคมนั้นซึ่งฝังลึกอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2550. หน้า 31) ให้ความหมาย คุณธรรม ว่า สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดีการทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล (ความดีที่อยู่ในตัวบุคคล) การทำดีนั้นจะต้องมุ่งกระทำทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน

พระเมธีธรรมภรณ์ (พระมหาประยูร ธรรมจิตโต) (บุรี แก้วเล็ก และคณะ, 2543. หน้า 65 – 68) ได้อธิบายคำว่าคุณธรรมและจริยธรรม ในการฝึกอบรมข้าราชการหลักสูตรตัวคุณวิทยากร จริยธรรม จัดอบรมโดยสำนักงานก.พ. ดังนี้

“คุณธรรมเป็นเรื่องของความจริงแท้ คุณธรรมทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติดี ทำให้เกิดการรักษาศีล ซึ่งตรงข้ามกับกิเลสที่ทำให้เกิดการละเมิดศีล คุณธรรมเป็นตัวหลักและกระจายออกเป็นจริยธรรมและจรรยาบรรณ”

“จริยธรรม เป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับสัจธรรม จริยธรรมจึงเป็นหลักแห่งความประพฤติที่ดีงามเพื่อประโยชน์ตนและสังคม

ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2548 : 29) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน มาตรา 77 บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่” เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

กล่าวโดยสรุป การอยู่ร่วมกันในสังคมจะเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขได้นั้น นอกจากจะต้องมีระเบียบ กฎหมาย และประเพณีเป็นกรอบในการปฏิบัติแล้ว สมาชิกในสังคมยังต้องมีคุณธรรมอีกด้วย ทั้งนี้เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคล ให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร และเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องของคนทั่วไป ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว คุณธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. ทำให้เป็นที่เคารพ ยกย่อง นับถือแก่ผู้ร่วมงานและคนทั่วไป
2. ช่วยให้ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
3. ช่วยให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างราบรื่น
4. ช่วยให้ผู้ร่วมงานอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสงบสุข
5. ช่วยให้เกิดความมั่นคงในสถานศึกษาและอาชีพครู
6. ช่วยยกระดับอาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับนับถือแก่คนทั่วไป

คุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงาน

หลักสำคัญของระบบคุณธรรมที่ใช้ในระบบบริหารงานบุคคลภาครัฐ (MERIT SYSTEM)

1. หลักสมรรถนะ (Competency)
2. ความเสมอภาคทางโอกาส (Equality Of Opportunity)

3. ความมั่นคงในอาชีพ (Security Of Tenure)
4. ความเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality)

จากหลักการของระบบคุณธรรมข้างต้น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 จึงได้กำหนดสาระสำคัญในการใช้ระบบคุณธรรมเพื่อการบริหารงานบุคคลภาครัฐไว้ใน มาตรา 42 ดังนี้

มาตรา 42 การจัดระเบียบข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คำนึงถึงระบบคุณธรรมดังต่อไปนี้

1. การรับบุคคลเพื่อบรรจุเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ต้องคำนึงถึง ความรู้ความสามารถของบุคคล ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และประโยชน์ของทางราชการ
 2. การบริหารทรัพยากรบุคคล ต้องคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพขององค์กรและ ลักษณะของงาน โดยไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม
 3. การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่งและการให้ประโยชน์อื่นแก่ ข้าราชการ ต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรมโดยพิจารณาจากผลงาน ศักยภาพและความประพฤติและ จะนำความคิดเห็นทางการเมือง หรือสังกัดพรรคการเมืองมาประกอบการพิจารณามีได้
 4. การดำเนินการทางวินัย ต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ
 5. การบริหารทรัพยากรบุคคล ต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง
- (จรรยาพร ธรณินทร์, 2553)

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของข้าราชการ

ผู้บังคับบัญชาควรประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติราชการโดยใช้วิชาความรู้ และประสบการณ์ในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ของผู้บังคับบัญชามี 10 ข้อ ดังนี้

1. เป็นคนสุจริต และไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตอย่างเด็ดขาด โดยควรละ ความชั่ว หรือบริหารจัดการหรือปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และพยายามแสดงออกให้เห็น อย่างชัดเจนอย่างต่อเนื่อง เช่น ไม่เรียกร้องหรือรับทรัพย์สินเงินทอง รับส่วย รับผลประโยชน์ตอบ แทนในทางมิชอบ และไม่ปกป้องคุ้มครองช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทุจริต
2. เสียสละประโยชน์และความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม
3. ดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่อย่างภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมี จรรยาบรรณ โดยควรระลึกและปฏิบัติในลักษณะที่ว่า เกียรติมาก่อน (honor comes first) เงิน หรือผลประโยชน์ในทางมิชอบ

4. มีไมตรีจิต (courtesy) ซึ่งครอบคลุมถึงการมีมารยาท ความสุภาพ ความเอื้อเฟื้อ มีอัธยาศัย และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
5. ทำตัวให้เป็นที่ยอมรับ (respect) หรือให้ได้รับความศรัทธาจากประชาชน
6. เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และรู้จักพอ
7. สนับสนุนและยกย่องคนดี พร้อมทั้งดำเนินการกับคนไม่ดี เช่น ไม่ยกย่องนินทาและประณาม

8. มีความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และนำหลักวิชาการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการ และในการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

9. ปฏิบัติราชการในลักษณะที่แสดงถึงความเป็นมืออาชีพ (professionalism) ซึ่งหมายถึง รู้จริง มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และสามารถปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงและชัดเจน

สนับสนุนให้ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร หรือแกนนำในการปฏิบัติราชการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ ทศพิธราชธรรมเป็นหลักที่นักบริหารและสามัญชนสามารถนำมาปรับใช้ได้ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ทาน คือ การให้นอกเหนือจากการบริจาคเป็นทรัพย์สินหรือสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้วยโอกาส และผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้ว อาจจะทำให้น้ำใจแก่ผู้อื่นได้ด้วย
2. ศีล คือ ความประพฤติที่ดีงาม ตามหลักศาสนาของแต่ละคน เป็นต้นว่า ยึดถือศีล 5 ตามหลักพระพุทธศาสนา
3. บริจาค คือ ความเสียสละ หมายถึง การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขหรือประโยชน์ของส่วนรวม
4. ความซื่อตรง คือ การดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
5. ความอ่อนโยน คือ ความสุภาพอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมตรี ไม่เย่อหยิ่งถือตัว และไม่ติดยึดกับระบบเจ้าขุนมูลนาย คนทั่วไปก็จะต้อนรับ เพราะอยู่ใกล้แล้วสบายใจ
6. ความเพียร คือ หลักธรรมที่สอนให้ไม่ย่อท้อ แต่ให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความมุมานะ ฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายจนประสบความสำเร็จ
7. ความไม่โกรธ คือ การไม่โมโหหรือโกรธง่าย ถึงแม้ในหลายสถานการณ์จะทำได้ยาก
8. ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่บีบบังคับคนอื่น รวมทั้งการไม่ใช้อำนาจไปบังคับ หรือหาเหตุผลกลั่นแกล้งผู้อื่นด้วย
9. ความอดทน หรือ ขันติ คือ การทนต่อความยากลำบาก ไม่ท้อถอยและไม่

หมดกำลังกาย กำลังใจที่จะดำเนินชีวิต

10. ความเที่ยงธรรม คือ ความยุติธรรม ความถูกต้อง ความหนักแน่น ไม่เอนเอียง
หวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใด (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549 : หน้า 4, 6)

ทำไมนักบริหารจึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรมสูงกว่าผู้อื่น

1. มีหน้าที่รับผิดชอบและอำนาจสูงขึ้น สามารถให้ประโยชน์และช่วยโอกาสจากสังคม
ได้มาก จึงจำเป็นต้องมีคุณธรรม จริยธรรมสูงกว่าผู้อื่น
2. ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกจะ “แคบ” ลง การแข่งขันระหว่างประเทศสูงขึ้น
ประเทศจะต้องมี “ประสิทธิภาพสูง” จึงจะสามารถแข่งขันอยู่รอด และเจริญได้ คุณธรรมของ
ผู้บริหารจะทำให้ “ประสิทธิภาพสูง” ได้
3. โลกมีความสลับซับซ้อนขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัยขึ้น การช่วยโอกาสใน
รูปแบบต่างๆ มีมากขึ้น นักบริหารต้องมีสติปัญญา เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวมั่นคง มากขึ้นเพื่อปกป้อง
ประชาชน

คุณธรรมของผู้นำ 7 ประการของ Aristotle

1. ความยุติธรรม
2. ความกล้าหาญ
3. ความมีสติและมั่นคงทางอารมณ์
4. ความโอบอ้อมอารี
5. มีเกียรติยศชื่อเสียง
6. มีความเห็นอกเห็นใจ
7. มีวาจาสัตย์

นักบริหารทุกคนก็มีหน้าที่ “ระวังใจ” ตัวเองให้มากที่สุด ภาพที่มักเกิดขึ้นจากการ
กระทำของเราเอง

1. บริหารงานโดยมีคุณธรรม จริยธรรม
2. งานจะสำเร็จอย่างมีคุณภาพ
3. ได้รับมอบหมายหน้าที่เพิ่ม ตำแหน่งสูงขึ้น อำนาจมากขึ้น
4. หลงอำนาจ โลก เริ่มกลัวการขาดอำนาจ
5. บริหารงานโดยประนีประนอม คุณธรรมเริ่มย่อหย่อน

6. แต่อาจจะได้รับตำแหน่งใหญ่โตขึ้น หรืออาจจะไม่ก้าวหน้า แต่ สังคมโดยรวมเสียประโยชน์ ทุกข์ของประชาชนมากขึ้น สุขของประชาชนได้รับไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย

ในการสร้างเสริมระบบคุณธรรม จริยธรรมในหมู่นักบริหารจึง

1. ต้องมี “รางวัล” ตามควรแก่ผู้รักษาคุณธรรม จริยธรรม
2. ต้องมี “กลไก” ตรวจสอบที่เหมาะสม ดูแลให้มีการรักษาคุณธรรม o สามารถ “ตรวจพบ” และ “ลงโทษ” ที่เหมาะสมได้อย่างเสมอหน้า
3. สังคมโดยรวมต้องมี Social Value ที่เหมาะสม
4. ยกย่องคนดี ชิงชังคนชั่ว ความดีมาเหนือเงิน ความสามารถมาเหนือรูปร่าง
5. ต้องมีความทรงจำที่ยืนยาว กล่าวคือ “สังคมต้องเข้มแข็ง”

สำหรับตัวนักบริหารเอง ต้อง

1. มั่นคง ยึดมั่นใน “ความดี” ตามสมควร (ทำอะไรไม่ดีไป ให้รับรู้ว่าไม่ดี)
2. หมั่นแสวงหาความรู้ (โลกเปลี่ยนแปลงเร็วเหลือเกิน จะได้ทันโลก ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ)
3. ให้ความสำคัญธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม
4. “ไม่ฉ้อราษฎร์ บังหลวง” (อรัญ ธรรมโน, 2551)

ความหมายของทรรศนะ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ทรรศนะ ไว้หลายคน ดังนี้

นพวรรณ พันธุเมธา (2549, 37) ให้ความหมายคำว่า ทรรศนะ ไว้ว่า ความคิดว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไรเป็นต้น เช่น ทรรศนะเกี่ยวกับชีวิต

จิตตินันท์ นันทไพบุลย์ (2551,98-99) ให้ความหมายของคำว่า ทศนคติ ว่า ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คำว่า ทศนคตินิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการวิชาการ เพราะความหมายครอบคลุมถึงความพร้อมที่จะแสดงออกเป็นการกระทำด้วย มิใช่การแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว

พร้อมพรรณ อุดมสิน (2544) กล่าวถึง ทศนคติว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งภายหลังจากมีประสบการณ์จากสิ่งนั้นและเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเรานั้นไปทางใดทางหนึ่งหรือในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

แสงเดือน ทวี ลิน (2545) กล่าวถึงความหมายของทัศนคติเอาไว้ว่าหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวอาจเกี่ยวกับ บุคคล สิ่งของ สภาพการณ์ เหตุการณ์ เป็นต้น เมื่อเกิดความรู้สึกบุคคลนั้นจะเตรียมพร้อม เพื่อมีปฏิกิริยาตอบโต้ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามความรู้สึกของตนเอง

นักจิตวิทยาหลายคนได้ให้ความหมายของทัศนคติในแง่มุมต่างๆ และมีจุดเน้นตามแนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างกัน ดังนี้

ฮอลพอร์ต กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึงสภาวะความพร้อมทางความคิดและความรู้สึกซึ่งก่อตัวจากผลของประสบการณ์ และมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลที่มีต่อทุกสิ่งและทุกสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย

ครีชและครีตซ์ฟิลด์ ให้นิยามว่า ทัศนคติ หมายถึง การจัดระเบียบของกระบวนการรับรู้ การแสดงอารมณ์ การรับรู้ และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งมีความหมายในลักษณะเดียวกับคำจำกัดความของเอนเกลและคณะที่ระบุว่า ทัศนคติ หมายถึง ระเบียบของแนวความคิด ความเชื่อ อุปนิสัย และสิ่งจูงใจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

พีชไบน์และไอเซน กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ เพื่อที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดด้วยการแสดงออกถึงความชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นอย่างคงที่สม่ำเสมอ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทรรศนะ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผลเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งแต่ละทรรศนะอาจมีความแตกต่าง ขัดแย้งกันก็ได้ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติตนไปในทางใดทางหนึ่งต่อสิ่งนั้น ทั้งนี้ทัศนคติของแต่ละคนเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลนั้น โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก็จะเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลที่ส่งผลย้อนกลับไปสู่ทัศนคติต่อเนื่องกันไป

ประเภทของทรรศนะ

ทรรศนะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท (พรทิพย์ แผงสุด, 2540, ไม่มีเลขหน้า) ได้แก่

1. ทรรศนะเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริง การแสดงทรรศนะประเภทนี้มักเป็นเพียงการสันนิษฐาน จะน่าเชื่อถือเพียงใดขึ้นอยู่กับข้อสนับสนุน

2. ทรรศนะเกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยม ประเมินว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างไร

3. ทรรศนะเกี่ยวกับนโยบาย บ่งชี้ว่าควรจะทำอย่างไร ทำอะไรต่อไปหรือควรแก้ไขปรับปรุงสิ่งใดไปในทางใด อย่างไร

โครงสร้างของการแสดงทรรศนะ

การแสดงทรรศนะมีโครงสร้างหลัก ๆ ดังนี้ (พรทิพย์ แฟงสุด, 2540, ไม่มีเลขหน้า)

1. ที่มา หมายถึงเหตุที่ทำให้เกิดทรรศนะ
2. ข้อเสนอสนับสนุน หมายถึงเหตุผล ซึ่งอาจจะเป็นข้อเท็จจริง หลักการ ทรรศนะหรือมติของผู้อื่นที่นำมาสนับสนุน
3. ข้อเสนอ อาจจะเป็นข้อเสนอแนะ ข้อวินิจฉัย ข้อเสนอพื้นฐาน การประเมินค่า

วิธีใช้ภาษาในการแสดงทรรศนะ

การแสดงทรรศนะต้องใช้ถ้อยคำกะทัดรัด มีความหมายแจ่มชัด ไม่วกวน ภาษาที่ใช้แสดงทรรศนะที่ควรสังเกตคือ (พรทิพย์ แฟงสุด, 2540, ไม่มีเลขหน้า)

1. การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ประกอบคำกริยาหรือกลุ่มคำกริยาที่ชี้ชัดว่าเป็นการแสดงทรรศนะ เช่น “ดิฉันขอสรุปว่า ...” “ข้าพเจ้าขอเสนอแนะว่า” เป็นต้น
2. การใช้คำหรือกลุ่มคำที่ชี้ชัดว่าเป็นการแสดงทรรศนะ เช่น คง ควร พึง คง จะ ควรจะ น่าจะ เป็นต้น

การใช้ภาษานับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการแสดงทรรศนะ หากใช้ผิดจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าสารที่ส่งนั้นไม่ใช่ทรรศนะ เป็นการเสนอข้อเท็จจริง หรือเป็นการบอกกล่าวเท่านั้น การใช้ภาษาจึงควรมีความแจ่มแจ้งชัดเจน ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการและเหมาะสมกับระดับการสื่อสาร

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

แนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมที่สำคัญ

ปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมจนกลายเป็นปัญหาของชาติบ้านเมือง และกลายเป็นปัญหาของสังคม นับวันทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาทางด้านสังคมดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกมองว่าเกิดความล้มเหลวด้านการจัดการศึกษา เสียสะท้อนจากองค์กรต่าง ๆ ในสังคม ที่มีต่อการแก้ไขปัญหาหรือภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมไทย อันเนื่องมาจากบุคคลขาดคุณธรรม จริยธรรม ต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า ภาระหน้าที่ในการสร้างสมดุลทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่บุคคลและสังคม กระทำได้โดยกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งปรากฏให้เห็นจากกฎหมายหรือระเบียบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญ
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
3. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

แนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมที่จะถึงนี้เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้วโดยส่วนใหญ่จะเป็นนักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ในที่นี้จะขอเสนอเฉพาะแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์มีเนื้อหาครอบคลุมแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ๆ อีกแนวคิด โดยภาพรวมของทฤษฎีจะเน้นหนักในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในแง่ต่าง ๆ

แนวทฤษฎีของกล่อม มีสาระสำคัญ คือ

1. ประสบการณ์ในวัยเด็กมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในวัยผู้ใหญ่โดยผลของประสบการณ์จะมีทั้งในทางบวกและทางลบ

2. สิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมย่อยส่งผลกระทบต่อบุคคล

3. ประสบการณ์จิตใต้สำนึกมีส่วนในการควบคุมและบงการพฤติกรรมของบุคคล ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มทฤษฎีจิตวิเคราะห์ คือ ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud)

แนวคิดของเขที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ก็คือ การศึกษาบุคลิกภาพ ฟรอยด์ พบว่าส่วนประกอบของบุคลิกภาพของบุคคลมี 3 ส่วน ด้วยกัน (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2532 : 6-7) กล่าวคือ

- อิด (id) คือ พลังที่แสวงหาความพึงพอใจความอยากได้ เช่น การอยากได้สิ่งของก็พยายามยื้อแย่งเอามาให้ได้ด้วยกำลัง

- อีโก้ (ego) คือ พลังแห่งการใช้เหตุผลตามข้อเท็จจริง เช่น การอยากได้สิ่งของแต่พยายามใช้ความคิด สติปัญญาแทนการใช้กำลัง อาจเป็นวางแผนขโมย หรือใช้เล่ห์เหลี่ยมนานาประการ

- ซุปเปอร์อีโก้ (super ego) คือ พลังที่เป็นตัวควบคุมทั้ง อิด และอีโก้ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอยู่ในกรอบของสังคมที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมทำให้เป็นที่บุคลิกภาพดีเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคม

ทฤษฎีมนุษยนิยม

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดมาจากปรัชญาตะวันตก เป็นที่อธิบายธรรมชาติของมนุษย์และทัศนคติในการเป็นมนุษย์แนวทฤษฎีของกล่อม มีสาระสำคัญ คือ มนุษย์มีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีธรรมชาติที่ใฝ่ดี มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น มนุษย์ต้องการพบกับ

ความสำเร็จ จึงต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อจะได้พบกับความสำเร็จและมีความสุข ในขณะที่เดียวกันก็หลีกเลี่ยงความล้มเหลวและความทุกข์ทั้งมวล

ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มทฤษฎีมนุษยนิยม คือ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) แนวคิดของเขาที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ก็คือ แนวคิดเรื่องทฤษฎีลำดับขั้นของ ความต้องการ 5 ลำดับ โดยเขาอธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกเร้าให้กระทำโดยกลุ่มของความต้องการ 2 ประเภท คือ ความต้องการขั้นพื้นฐาน และความต้องการขั้นสูง โดยการเรียงตามลำดับ 4 ชั้นแรกเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ส่วนความต้องการลำดับที่ 5 เป็นความต้องการขั้นสูงสุด ขั้นตอนความต้องการทั้ง 5 ชั้นของมาสโลว์สามารถศึกษาเปรียบเทียบได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด

นักทฤษฎีกลุ่มนี้สนใจศึกษาพฤติกรรมภายในของมนุษย์โดยเฉพาะระบบความคิดในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ความคิดเชิงรูปธรรม - นามธรรม ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การจำ - การลืม เป็นต้น ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดนี้สามารถนำไปใช้ได้กับวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศได้เป็นอย่างดี แนวทฤษฎีของกลุ่ม มีสาระสำคัญคือ พฤติกรรมที่เกิดจากการพัฒนาทางความคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล การพัฒนาทางความคิดขึ้นอยู่กับตัวแปรด้านบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสำคัญ

ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด คือ จีเพียเจต์ (Jean Piaget) แนวคิดสำคัญของเขาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการทางความคิด มีลำดับขั้นของการพัฒนาที่สัมพันธ์กันอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นใช้สัมผัสและกล้ามเนื้อ อายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 2 ปี

ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า อายุ 2 - 7 ปี

ขั้นที่ 3 ขั้นใช้ความคิดดำเนินการเชิงรูปธรรม อายุ 7 - 11 ปี

ขั้นที่ 4 ขั้นใช้ความคิดดำเนินการอย่างเป็นระบบ อายุ 11 - 15 ปี

นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาที่ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง คือ ลอร์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg)

ทฤษฎีการเรียนรู้

นักทฤษฎีกลุ่มนี้สนใจศึกษาพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หลักการของทฤษฎีนี้สามารถนำไปอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์โดยไม่จำกัดช่วงวัย

แนวทฤษฎีของกลุ่ม มีสาระสำคัญคือ

1. พัฒนาการของมนุษย์โดยทั่วไปเกิดจากการเรียนรู้
2. มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด

นักคิดที่จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ที่โดดเด่น ได้แก่ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ทฤษฎีของเขาเป็นที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีนี้มีแนวคิด 2 ประการคือ การเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ (Observational learning for imitation) ความเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน (self - efficacy) (ศรีเรือน แก้วกังวาล ,2543:50-52) กล่าวคือ

1. การเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ เป็นแนวคิดที่มีประเด็นสำคัญ ดังนี้
 - 1.1 การเรียนรู้เกิดจากการสังเกต หรือเลียนแบบบุคคลที่เป็นตัวแบบ
 - 1.2 การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการได้รับการเสริมแรง
 - 1.3 การเรียนรู้จากการสังเกต เห็นชัดเจนมากในการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของกลุ่มพฤติกรรม
2. ความเชื่อมั่นในสมรรถนะของตน เป็นแนวคิดที่อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลเสริมสร้างสมรรถนะของตนเองได้ โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ
 - 2.1 ความเชื่อที่ว่าจะสามารถจัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ ได้จนสำเร็จ
 - 2.2 การเรียนรู้วิธีการจัดการจากบุคคลอื่นโดยอาศัยจากการสังเกต
 - 2.3 พยายามให้กำลังใจตนเอง หรืออาจมีผู้อื่นให้กำลังใจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่ง
 - 2.4 ต้องมีการกระตุ้นที่เหมาะสมทั้งกระบวนการและรูปแบบการนำแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมไปใช้ประโยชน์

จากแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าเนื้อหาสาระสำคัญจะเน้นเรื่องการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน โดยเน้นพฤติกรรมที่เป็นที่สังเกตเห็นได้ หรือวัดได้ อันทำให้การศึกษาด้านจริยธรรมมีความเป็นนักวิทยาศาสตร์เชื่อถือได้ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรมจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประเด็นสำคัญและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1. เข้าใจพฤติกรรมพื้นฐานของมนุษย์ตลอดจนสาเหตุหรือแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งสามารถใช้ความรู้ในด้านนี้มาควบคุมหรือพยากรณ์พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมได้
2. เข้าใจลักษณะของการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์โดยส่วนรวม และเข้า

ใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สังคม อันเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างที่หลากหลายของคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมและค่านิยมของบุคคล

3. เข้าใจพฤติกรรมของสังคมที่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมและปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคม ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจริยศึกษา จึงทำให้สามารถเลือก จริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในเงื่อนไขปฏิสัมพันธ์นั้น ๆ ได้

4. เข้าใจพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติซึ่งบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่ปกตินี้อาจจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางจริยธรรม แนวทฤษฎีทางจริยธรรมนี้สามารถจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการด้านจริยศึกษามีแนวทางในการวางแผนและจัดวิธีการหรือกระบวนการที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น เพื่อช่วยให้บุคคลนั้นกลับสู่สภาวะทางจริยธรรมที่เป็นปกติได้

5. เข้าใจหลักจิตวิทยา และหลักจริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการให้จริยศึกษาแก่ผู้เรียน

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรม สิ่งสำคัญจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอทั้งในด้านทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติเพราะทฤษฎี คือ คำอธิบายที่เป็นผลสรุปจากการศึกษาพัฒนาการและพฤติกรรมของมนุษย์โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นมาของแนวคิดและทฤษฎีทางจริยธรรม เริ่มต้นมาจากแนวคิดทางด้านปรัชญา และมีวิวัฒนาการมาจนกระทั่งจัดเป็นศาสตร์ที่สำคัญแขนงหนึ่ง และแตกแยกออกเป็นศาสตร์สาขาอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งวิชาจิตวิทยาซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ผู้ที่ทำการศึกษานี้เรียกว่า นักจิตวิทยา นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป อาทิ ซิกมันด์ ฟรอยด์, จิน เพียเจต์, อัลเบิร์ต แบนดูรา, ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก เป็นต้น

ทฤษฎีที่ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์มีแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ของอัลเบิร์ต แบนดูรา ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้น 5 ขั้น ของอับราฮัม มาสโลว์ เป็นต้น ทฤษฎีเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในของมนุษย์และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สังคม อันเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างที่หลากหลายของคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และค่านิยมของบุคคล

คุณธรรม จริยธรรม : สารที่ควรทราบ

คุณธรรม จริยธรรม คือ ประมวลการประพฤติปฏิบัติที่ดั่งามทั้งกาย วาจา และจิตใจ โดยถือประพฤติปฏิบัติเป็นนิสัยทั้งต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

ผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ย่อมเป็นที่พึงประสงค์ของบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ บุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรมดีงามมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีความพอดี ไม่ขาด ไม่เกินความพอดี คือ ปฏิบัติตนอยู่ในทางสายกลาง ไม่ขาด ไม่เกิน ไม่มาก ไม่น้อย
2. เป็นผู้กระทำด้วยเจตนาดี ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และทำไปเพื่อสิ่งที่ดีงาม ไม่ใช่ทำด้วยการถูกบังคับ หรือด้วยผลประโยชน์ใด ๆ
3. เป็นผู้ที่มีเหตุผล พอใจที่ได้ปฏิบัติต่อผู้อื่น และเห็นประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นสำคัญ
4. เป็นผู้ที่มีมุงสันติสุขหรือความสงบ ไม่ใช่มุ่งความสมบูรณ์พูนสุขเป็นที่ตั้ง
5. เป็นผู้ที่มีความพอ รู้จักสละสิทธิทางธรรมชาติ เพื่อเห็นแก่ส่วนรวม และปฏิบัติตามข้อผูกพันและหน้าที่ด้วยความพอเหมาะพอควร
6. เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงามในการทำหน้าที่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ และทำหน้าที่อย่างดีที่สุด
7. เป็นผู้สามารถควบคุมแรงกระตุ้นและความยากต่าง ๆ เอาไว้ได้ด้วยเหตุผล
8. เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฎ หรือมาตรการทางจริยธรรม ได้เหมาะสมกับกาลเทศะอยู่

เสมอ

ทฤษฎีทางจริยธรรม

Thomas (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 169-170) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นสิ่งที่ไม่ได้ติดมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมสังคมเป็นสำคัญ ทั้งจากครอบครัว เพื่อน โรงเรียน สื่อ ล้วนมีอิทธิพลในการพัฒนา จริยธรรม โดยองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อมมี 4 อย่าง คือ

1. ความถี่ของประสบการณ์เด็กจากสิ่งแวดล้อม
2. ชีวิตเด็กในจุดใดที่สิ่งแวดล้อมให้ประสบการณ์
3. ต้นแบบของคนในสังคมที่อาศัยอยู่
4. ผลพวงของการแสดงออกทางจริยธรรมในสังคมนั้น

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 170-176) ได้สรุปทฤษฎีพัฒนาจริยธรรม ไว้ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

องค์ประกอบที่สำคัญในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) คือ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego) id เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้งแห่งสัญชาตญาณ เป็นความต้องการแสวงหาเพื่อตนเอง ต่อมาก็มียego (อีโก้) เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของ id (อิด) ego อาศัยหลักแห่งความจริงคือ สิ่งปรากฏอย่างแท้จริง จากนั้นจะมีการเรียนรู้พัฒนาขึ้นมา การเรียนรู้ทำให้ฉลาด สามารถเป็นนายเหนือความอยากอันเกิดแก่ id การเรียนรู้อาศัยการรับรู้ ความจำ ความคิด และส่งเสริมให้ ego เข้มแข็ง ซูเปอร์เป็นลักษณะที่สาม เป็นหลักแห่งอุดมคติและศีลธรรมจรรยา ซูเปอร์อีโก้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. Ego-ideal คือ อุดมคติ เป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ สังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรและเมื่อประพฤติตามแล้ว จะเป็นที่ยอมรับชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม
2. Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ ความรู้สึกที่ว่า อะไรดีควรทำ อะไรชั่วควรเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เด็กเคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชัง ความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรมเป็นอันมากเป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำผิด

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ากฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ของสังคม

สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 171) มีความเชื่อว่าแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมมีรากฐานมาจากความต้องการรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่สังคมยึดถือ บรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติของจริยธรรมพื้นฐานเกิดขึ้นภายในจิตใจ

ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคลมีความสำคัญว่าพฤติกรรมอันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความจำ และการพิจารณาตัดสินใจ ทฤษฎีทางสติปัญญาที่ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจท์ และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจต์

Piaget (อ้างถึงในลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 172-174) เขามีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาด หรือการพัฒนาทางสติปัญญา พือาเจต์เสนอแนวคิดการพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น ระยะนี้เป็นช่วงเด็กมีอายุก่อน 8 ปี โดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัวผิดเป็นผิด หรือถ้าผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่น จริยธรรมของเด็กช่วงนี้เป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ
2. ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเองเป็นระยะเด็กที่มีอายุ 9 – 12 ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินใจทางจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเองมีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลกระทาด้วย

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพือาเจต์ แต่โคลเบอร์กได้ปรับปรุงวิธีวิจัย การวิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป วิธีการวิจัย จะสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องค่านิยม ความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึดถือ

โคลเบอร์ก ให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความถูกผิด และเกิดขึ้นจากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา

โคลเบอร์ก เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากการพัฒนาการของโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม นอกจากนั้น โคลเบอร์ก ยังพบว่า ส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปี แต่จะมีการพัฒนาขึ้นอีกหลายขั้นจากอายุ 11-25 ปี การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทาอย่างใดอย่างหนึ่ง จะแสดงให้เห็นถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 -16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษ

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โดยบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น จะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะพบในเด็ก 2-10 ปี โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่ เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจของตนเอง โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งรางวัลที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการผลประโยชน์สิ่งตอบแทน รางวัล และสิ่งแลกเปลี่ยน เป็นสิ่งตอบแทน

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อ

สนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม

โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นขณะนั้นหรือภายหลังก็ตาม จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 -16 ปี โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามที่คุณอื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10 -15 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อทำให้เขาพอใจ และยกย่องชมเชย ทำให้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

โคลเบอร์ก อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมชั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดา มารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึงพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติผิดเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหมายไว้

โคลเบอร์ก อธิบายว่า เหตุผลทางจริยธรรมในชั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควรว” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิดไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ จะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบิร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนเองและมาตรฐานของสังคม ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆเปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม

โคลเบิร์ก อธิบายว่า ชั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในชั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ชั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นชั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตน

อย่างมีสติ ด้วยความยุติธรรม และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา

โคลเบิร์ต อธิบายว่า ชั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในชั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมประชาธิปไตย

Michael L. Gross เขียนไว้ใน Ethics and Activism: The Theory and Practice of Political Morality เขามีความเชื่อว่า ความมั่นคงของประชาธิปไตยสมัยใหม่มีพื้นฐานอยู่บนจริยธรรมและการดำเนินการของจิต เมื่อรัฐทำผิดพลาด มันขึ้นอยู่กับดำเนินการแก้ไขโดยพลเมืองที่ใช้อารมณ์ความรู้สึกเชิงศีลธรรมจรรยาพาพวกเขาไปสู่การรู้และแก้ไขความผิด แต่ความรู้สึกเชิงศีลธรรมจรรยาที่ว่านี้ยังคงมีปัญหาที่การตีความ วรรณกรรมด้านประชาธิปไตยและจริยธรรมของนักทฤษฎีการเมืองสมัยคลาสสิกสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มจริยธรรมทางการเมืองที่อ่อนแอซึ่งพบได้ในงานของ Tocqueville, Truman, Dahl, และ Madison นักทฤษฎีเหล่านี้เน้นแนวความคิดที่อ่อนแอของคุณลักษณะประชาธิปไตย การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกระตุ้นสิ่งที่อยู่ในใจคนเกี่ยวกับความสุข ไม่ใช่ความชัดเจนของกฎธรรมชาติ การตัดสินใจทางจริยธรรมถูกสอนให้ยึดมั่นในความห่วงใยต่อท้องถิ่น และการจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการเมืองที่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่ใช่ห่วงใยต่อหลักการสากลของความยุติธรรมหรือความดีที่ยึดมั่นร่วมกัน จริง ๆ แล้ว จริยธรรมทางการเมืองที่อ่อนแอก็มองหาจุดสมดุลระหว่างพฤติกรรมที่เห็นแก่พวกพ้อง และความดีที่ยึดมั่นร่วมกันอยู่เหมือนกันโดยเน้นที่ความจริงรักภักดีต่อกลุ่มและความเคารพกฎของเกม พลเมืองต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน และต้องมีความเห็นอกเห็นใจเท่าที่จำเป็นและมีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอย่างระมัดระวัง

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มจริยธรรมทางการเมืองแบบเข้มแข็ง พบได้ในงานของ John Stuart Mill, John Rawls, Jurgen Habermas, และ John Dewey นักทฤษฎีเหล่านี้เน้นว่า ความยุติธรรมต้องเป็นหลักการอันดับแรกของการเมือง พวกเขาานิยามความยุติธรรมโดยใช้คำที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผลประโยชน์ ความเป็นธรรม หรือการบรรยายเชิงจริยธรรม แต่แนวความคิดหลักก็คือความยุติธรรม คำเหล่านี้ถูกใช้ในการออกแบบเพื่อขยายหลักการพื้นฐานของความเป็นอิสระ ความมีเกียรติ และความเป็นปัจเจก นักทฤษฎีกลุ่มนี้เห็นว่า การกระทำทางการเมืองในฐานะผลผลิตของความจำเป็น ในประวัติศาสตร์ แต่วัตถุประสงค์ของการกระทำนั้นไม่แตกต่างกัน นั่นคือ การ

ปกป้องความยุติธรรม เพียงแต่รูปแบบอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในช่วงเวลาต่าง ๆ สำหรับนักปรัชญาแต่ละคน นักกิจกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ปกป้องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจริยธรรมของประชาธิปไตย คุ่มครองอิสรภาพทางการเมืองของพวกเขา และเราไว้วางใจให้เขาใช้จุดยืนทางจริยธรรมที่กำหนดไว้ในกรณการดำเนินกิจกรรม เมื่อหลักการทางจริยธรรมที่สำคัญถูกละเมิด

Gross เห็นว่า การมีจริยธรรมทางการเมืองที่เข้มแข็ง ต้องการคนที่ถูกกำหนดให้ มีบทบาทไปกระทำกิจกรรมการเมืองโดยมุ่งให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม ความเท่าเทียมกัน และศักดิ์ศรีของมนุษย์ งานที่เกี่ยวข้องต้องถูกกำหนดไว้ในหน้าที่ ความเป็นธรรม และหลักการที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง เขาต้องซื่อสัตย์อย่างมีจริยธรรม และมีทัศนคติชัดเจนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม หมายความว่า พวกเขาจะต้องเป็นอิสระจากผลประโยชน์ของการแบ่งพรรคแบ่งพวก เป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมือง และระมัดระวังอย่างเต็มที่เกี่ยวกับความไม่แน่นอนของการเมือง แต่เมื่อ Gross ทำการวิจัย 3 กรณีศึกษา เขาพบว่า บัจเจกบุคคลที่มีความสามารถทางการเมืองมากที่สุดส่วนมากเป็นผู้ที่มีความสามารถทางจริยธรรมน้อยที่สุด และเมื่อเขาศึกษา นักกิจกรรมทางการเมืองกรณีผู้ช่วยเหลือพวกยิวให้รอดจากการล้างเผ่าพันธุ์โดยนาซี ผู้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านการทำแท้งในอเมริกา และขบวนการเรียกร้องความสันติในอิสราเอล เขาพบว่า มันไม่ใช่เรื่องของคนที่มีความเฉลียวฉลาดสูง แต่คนที่มีความบริสุทธิ์ใจหรือไม่มีเล่ห์เหลี่ยมทางศีลธรรม จรรยาต่างหากที่แสดงให้เห็นปรากฏถึงความสามารถทางการเมือง

หลักธรรมที่ผู้บริหารควรยึดถือ

หลักธรรมที่ช่วยผู้บริหารมีคุณธรรมได้นั้น ส่วนมากมาจากหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งจะได้อธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเรื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักประจำใจและกำกับความประพฤติจึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานโดยชอบ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข มีจิตแผ่ไมตรีและเป็นประโยชน์กับเพื่อนร่วมงานและบุคคลทั่วไป

1.2 กรุณา คือ มีความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

1.3 มุทิตา คือ มีความยินดี เมื่อผู้อื่นเป็นสุข ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น

1.4 อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายได้กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันควร ประกอบ

2. อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมเครื่องให้ความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี 4 ประการ คือ

2.1 ฉันทะ คือ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาที่จะทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เราทำงานชนิดใดต้องพยายามสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นในงานนั้นด้วยการพิจารณาให้เห็นคุณค่าของงานนั้น

2.2 วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ทำงานด้วยความขยันอย่างเต็มที่ ไม่ใช่ทำอย่างครึ่งๆ กลางๆ หรือหลบหลีกงาน

2.3 จิตตะ คือ การตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ ไม่ใช่ทำอย่างเสียไม่ได้

2.4 วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือทดลองหมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล ประเมินผล หาวิธีแก้ไขปรับปรุง ถ้าไม่ดีมีอุปสรรคอะไรบ้าง จะแก้ไขอย่างไร ถ้าดีแล้ว มีทางที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือไม่

3. สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคีกัน ซึ่งมี 4 ประการ ดังนี้ คือ

3.1 ทาน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยสิ่งของตลอดจนถึงการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

3.2 ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก ฟังแล้วดูดีมีปลื้มปิติ เป็นคำกล่าวที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรี และความรักใคร่นับถือ ตลอดจนถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานให้นิยมยอมรับตาม

3.3 อัถตจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ คอยระมัดระวังการกระทำของเราให้กระทำแต่สิ่งดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

3.4 สมานัตตตา คือ การกระทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนนทั้งหลาย ตลอดจนการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในทุกกรณี

ธรรมข้อนี้จะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสามัคคีในผู้ร่วมงาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้กิจการงานสำเร็จด้วยดี

ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้ที่จะต้องควบคุมดูแลทั้งกิจการงานและผู้ได้บังคับบัญชา จึงสมควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นอย่างที่ดี โดยยึดหลักค่านิยมพื้นฐาน คือ ศีล 5 และถือเป็นแนวปฏิบัติเฉพาะอย่างยิ่ง ศีลข้อ 4 ที่ว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมของศาสนา เพราะคนไทยส่วนมากนับถือพุทธศาสนาก็ควรค้นหาความดีของศาสนาพุทธ เพื่อนำมาเป็นข้อสะกิดเตือนใจมิให้ก้าวล้ำล้าไปในทางชั่ว อย่างน้อยควรให้ได้ตามหัวข้อต่อไปนี้ปฏิบัติ

1. ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
2. มีเมตตากรุณา
3. ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยิ่งกว่า

ประโยชน์ส่วนตัว

4. ไม่พูดปด ไม่ยุยงให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเหลวไหล
5. มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศ
6. เว้นสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ
7. มีความอดทน อดกลั้น
8. มีความกตัญญูกตเวที
9. มีความซื่อสัตย์ ไม่ข้อราชูร์บังหลวง
10. ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
11. เชื้อกฎแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

วินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่ควรปฏิบัติ

พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัย

1. การวางแผนในการทำงาน
2. การเข้าประชุม
3. การใช้จ่าย
4. การทำงานเป็นทีม
5. ความมุ่งมั่นในการทำงานกับงานที่ได้รับมอบหมาย และมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ
6. การดูแลครอบครัวและการเอาใจใส่ดูแลครอบครัวของตนเอง
7. การให้ความสนใจหน่วยงานกับงานที่ได้รับมอบหมาย และการอุทิศตนในการ

ทำงาน

8. การปฏิบัติตนตามกฎหมาย ยึดกฎหมายเป็นหลักในการปฏิบัติตน
9. การปฏิบัติตนตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่

ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา

10. ความมุ่งมั่นในการทำงาน โดยอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งเวลาในราชการและนอกราชการ

11. การให้บริการกับทุกคนที่มาใช้อย่างเท่าเทียมกัน

12. การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ได้ดีที่สุด ไม่กล่าวโทษคนอื่นเด็ดขาด

13. การปฏิบัติหน้าที่มุ่งที่ประโยชน์ส่วนรวม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นหลักในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะ

14. การทำงานด้านผลงานทางวิชาการต้องทำด้วยตนเอง ให้ตนเองมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่

15. การปฏิบัติงานในหน้าที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร ขาดทุน

16. การปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นข้าราชการที่มุ่งประโยชน์ของการพัฒนาการศึกษาเป็นหลัก

17. การปฏิบัติตามกฎหมาย

18. การปฏิบัติตามระเบียบวินัยในตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน

19. การให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงานที่มีปัญหา และให้ข้อคิดในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล

20. การส่งเสริมให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงานที่มุ่งสร้างความคิดดีเพื่อส่วนรวม

การประพฤติตนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1. เป็นผู้อุทิศตนในการดูแลบิดา มารดา ญาติ พี่น้อง และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจในการให้ โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น

2. เป็นผู้ที่ยินดีรับเลี้ยงดูพ่อ แม่ และรับใช้ ปฏิบัติต่อท่านคล้ายกับท่านที่เลี้ยงเรามาจนโต รับใช้พ่อ แม่ ด้วยความเต็มใจ ภาคภูมิใจ และมีความสุขในการรับใช้

3. เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกาย และใจ คิดและพูดตรงกัน มีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมโดยถือหลักที่ว่ายิ่งให้ยิ่งได้โดยไม่ต้องลงทุนในการซื้อขาย

4. เป็นบุคคลที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง และสามารถนำไปใช้

5. การวางตนเป็นบุคคลที่ทุ่มเทการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ที่ไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

6. เป็นบุคคลที่มุ่งมั่นและตั้งใจจริงในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ แม้ใน

บางครั้งจะต้องปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาราชการ ก็ไม่เคยเรียกร้องค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาราชการ

7. เป็นบุคคลที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นการดำรงชีวิตของคนเรา ถ้าสิ่งแวดล้อมดี ก็จะทำให้การดำรงชีวิตของคนเราดีไปด้วย

8. เป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่น สนใจในการรักษาความสะอาดของสถานที่ทั้งบ้านและส่วนราชการ ยินดีทำความสะอาดสถานที่ เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม ด้วยความเต็มใจเวลาไปใช้ก็จะชอบทำความสะอาดของส้วมด้วยตนเองทุกครั้ง

9. การแสดงความยินดี เมื่อคนอื่นได้ด้วยความเต็มใจ ไม่เคยมีใจคิดอิจฉาความดีของใคร เพื่อความดีเขาเปิดโอกาสให้ทุกคน

10. มีความจริงใจในการพูด โดยปากกับใจต้องพูดตรงกัน

การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

1. การรักษาสีทึบและให้บริการแก่ทุกคนให้มีความเท่าเทียมกัน

2. การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน ด้วยความเต็มใจและภาคภูมิใจ

3. เป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานแล้วจะยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานและประสานความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานไปเป็นแนวทางปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จและทุกคนปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นและมีความสุข

4. ยินดีปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง ถ้าความคิดของเพื่อนร่วมงานเป็นความคิดที่ดีกว่าและยินดียอมรับการเป็นผู้นำและผู้ตามได้ทุกสถานการณ์

5. ยินดีทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ ถือหลักที่ว่าเพื่อนร่วมงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของเรา เพราะเราต้องดำรงชีวิตของตนเองให้มีความสุขท่ามกลางเพื่อนร่วมงาน

6. เป็นบุคคลที่ต้องการรวมพลังในการปฏิบัติงานให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อคุณภาพของงานที่ได้รับมอบหมาย และส่งคุณภาพถึงส่วนรวม

7. การปฏิบัติงานจะให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น และสรุปความคิดเห็นให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ให้มาก

8. การปฏิบัติงานจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก็จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งในการปฏิบัติหน้าที่

9. การใช้จ่ายเงินจะคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้ และมีความประหยัดในการใช้จ่าย โดยใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง ทำให้การดำรงชีวิตของข้าพเจ้ามีความพอเพียงพอดีของชีวิต และมีความสุขในการดำรงชีวิตของตนเอง

ความหมายของจรรยาบรรณในวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

คำว่า จรรยา และ จรรยาบรรณ ราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดไว้ ดังนี้

จรรยา หมายถึงความประพฤติ กิริยา ที่ควรประพฤติในหมู่ในคณะ เช่น จรรยาแพทย์ นิยมในทางดี เช่น มีจรรยา หมายถึงความว่ามีความประพฤติที่ดี

จรรยาบรรณ (Codes of Conduct) (Professional Ethics) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบการอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็น

ลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

1. ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบการอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
2. หลักความประพฤติที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลในแต่ละกลุ่มวิชาชีพ

จรรยาบรรณวิชาชีพ (Code of Ethics)

จรรยาบรรณเกิดขึ้นเพื่อ มุ่งให้คนในวิชาชีพมีประสิทธิภาพ ให้เป็นคนดีในการบริการวิชาชีพ ให้คนในวิชาชีพมีเกียรติศักดิ์ศรีที่มีกฎเกณฑ์มาตรฐานจรรยาบรรณ มีความสำคัญและจำเป็นต่อทุกอาชีพ ทุกสถาบัน และหน่วยงาน เพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวควบคุมการประพฤติ ปฏิบัติด้วยความดีงาม

ประโยชน์ของจรรยาบรรณ

1. ก่อให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา ครูอาจารย์ ผู้บริหารการศึกษาที่มีจรรยาบรรณดี ย่อมเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์รักษามาตรฐานจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของตนไม่ประพฤติผิดนอกกรอบ
2. ก่อให้เกิดการทุ่มเทอุทิศตนให้แก่งานอย่างเต็มที่ ผู้ที่มีจรรยาบรรณสูงย่อมจะปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี มีความเที่ยงธรรม เมตตากรุณา มีมนุษยธรรมผู้ที่ประพฤติตนเยี่ยงนี้ ย่อมเป็นที่รักของคนรอบข้าง ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความศรัทธา ต่อตัวเขา ต่อหน่วยงาน มีทัศนคติที่ดีต่องาน มีขวัญกำลังใจดี มีความสุขในการทำงาน อุทิศตนอย่างไม่เห็นแก่เห็นดีเห็นงาม
3. ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ได้รับคำชมเชยจากคนทั่วไป เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดี ส่งผลให้ผู้ปกครองนิยมส่งลูกหลานเข้ามาเรียน
4. ก่อให้เกิดการลดหย่อนทางกฎหมาย เมื่อผิดพลาดไปย่อมได้รับความเห็นอกเห็น

ใจแม้มีคดีความกับบุคคลอื่น อาจได้รับการพิจารณาว่าไม่มีเจตนา ย่อมได้รับลดหย่อนผ่อนโทษ

5. ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ต่างก็ให้เกียรติ เคารพ ยกย่อง นับถือซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีมิตรจิตมิตรใจ ไม่มีปัญหาบาดหมาง

6. ช่วยควบคุมมาตรฐานรับประกันคุณภาพและปริมาณที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ ไม่มีการปลอมแปลงหรือลดมาตรฐานให้ต่ำลง ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจผู้รับบริการ

7. ช่วยควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพ ทำให้ผู้ให้บริการต้องระมัดระวังอย่างเต็มที่ ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์แห่งจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นอย่างเคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีเงินว่ากล่าว ตักเตือนหรือลงโทษ

8. ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม ลดปัญหาการคดโกง ข้อฉลเอาเปรียบ เห็นแก่ได้ มักง่าย ใจแคบ ไม่ยอมเสียสละ

9. ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์ตามกฎหมายสำหรับประกอบอาชีพให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

จรรยาบรรณของผู้นำ

1. ต้องซบซึ้งถึงนโยบายอำนาจหน้าที่และกิจการในหน่วยงานของตน
2. ต้องมีแผนในการดำเนินงานและหมั่นเอาใจใส่ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
3. ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้และปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ
4. ต้องจัดให้มีระบบการติดต่อกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ต้องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
6. ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรมและเป็นคนตรง
7. ต้องติดตามงานอยู่เสมอ เมื่อพบข้อบกพร่องต้องรีบแก้ไข
8. ต้องรู้จักพิจารณาลำดับความสำคัญของงาน งานใดที่มีความจำเป็นและรับด่วนต้องทำเสียก่อน
9. ต้องเป็นผู้มีพรหมวิหาร 4
10. ต้องหมั่นอบรมผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความสามารถในการทำงาน
11. ต้องเป็นคนมีความคิดริเริ่ม และสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาคิดริเริ่มด้วย
12. ต้องสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้แสดงความคิดเห็นและหาทางปรับปรุงหน่วยงานของตนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
13. ต้องเป็นคนใจกว้าง และหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้ง หรือการกระทำที่ไม่เป็นมิตร

14. ต้องรับฟังความคิดเห็นทุกฝ่ายแล้วจึงสั่งการ ไม่เป็นคนหุบปาก เชื่อข่าวลือ หรือเชื่อคนง่าย
15. ต้องเป็นผู้ที่กล้ายอมรับผิดที่เกิดขึ้น
16. ต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา
17. ต้องขยันขันแข็งในการทำงาน และอุทิศเวลาให้กับความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
18. ต้องยกย่องชมเชยผู้กระทำดีทั้งต่อหน้าและลับหลังตามโอกาส
19. ต้องให้เกียรติผู้ที่เสนอความคิดเห็น หรือวิธีการในกาปฏิบัติงาน โดยไม่อ้างเอาความคิดเห็น หรือวิธีการของผู้อื่นเป็นของตน
20. ต้องแสดงให้เห็นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่าความก้าวหน้าของแต่ละคนขึ้นอยู่กับผลงานเป็นสำคัญ
21. ต้องเป็นผู้สั่งและผู้อำนวยความสะดวกที่ดี ไม่เป็นคนโลเล หรือเปลี่ยนใจ บ่อยๆ
22. ต้องทำตนให้เป็น "ผู้นำ" ของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง โดยพร้อมเสมอที่จะเผชิญกับปัญหา มิใช่คอยแต่ออกคำสั่งเท่านั้น

23. ต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งหมด

การพัฒนาคุณภาพกำลังคนให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มตามศักยภาพ มีความคล่องตัวที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยจิตสำนึกในการทำงานเพื่อประโยชน์ขององค์กรและสังคมโดยส่วนรวม คือกฎเกณฑ์สำคัญต่อความสำเร็จของระบบการบริหารงานบุคคล ที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพในการบริหารองค์กร และความเจริญของสังคม (สินี เจริญพจน์ 2540 : 28) บุคคลถึงเป็นปัจจัยอันสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ได้วางแผนเอาไว้ ผู้บริหารหรือสมาชิกในองค์กรจะปล่อยปละละเลย หรือขาดความเอาใจใส่ในหลักการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลขององค์กรนั้น ๆ มิได้ต้องอาศัยการร่วมมือประสานงานของบุคคลทั้งหลายเป็นสำคัญ เพราะเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจ และความสำคัญต่อบุคคลในองค์กร (เครือวัลย์ ลิ้มปิยะศรีสกุล, 2530 : 1)

องค์กรหรือหน่วยงานทั้งหลายมักจะประสบปัญหา อันเกี่ยวกับความประพฤติของบุคคลในองค์กร การที่จะให้ความประพฤติปฏิบัติของบุคคลในองค์กรเป็นไปโดยถูกต้อง และมีความราบรื่นเรียบร้อย องค์กรหรือสถาบันจึงได้มีการกำหนดแนวทาง หรือกรอบแนวทางปฏิบัติที่ดีงาม ที่จะให้บุคคลภายในองค์กรได้ประพฤติปฏิบัติ แนวทางหรือข้อควรประพฤติที่กำหนดขึ้นนั้น

จะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม หลักธรรม ที่สภาพสังคมได้ยึดถือและเห็นดียอมรับปฏิบัติอยู่ ซึ่งแนวทางนี้เรียกว่า “จรรยาบรรณ” (ประชุม รอดประเสริฐ 2526 : 108)

ความหมายของจรรยาบรรณ (Ethics) ตามพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 : 134 หมายถึง ความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ กำหนดขึ้น เพื่อรักษาชื่อเสียงเกียรติคุณ ติน ปรัชญพฤทธิ (2542 : 28 ; อ้างอิงมาจาก Boston Ally and Bacon. 1994 : 65) ได้ให้ความหมายคำว่าจรรยาบรรณ ไว้ว่าคือ มาตรฐานของความประพฤติและการใช้ดุลยพินิจทางศีลธรรมที่ว่าการกระทำของบุคคล / องค์กรถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร จากแนวความคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า จรรยาบรรณ เป็นแนวทางที่บุคคลในองค์กรนั้น ๆ ใช้เป็นหลักยึดถือปฏิบัติในการทำงานและแนวทางนั้นจะต้อง สอดคล้องกับสภาพสังคม หลักธรรมที่ดั่งามขององค์กร และเกิดประโยชน์ต่อสังคมและความประพฤติในบรรยากาศสถานการณ์ที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติในขณะนี้ ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุของสภาพสังคมไทยที่ไม่มีความพร้อม และไม่แข็งแรงพอทั้งความสามารถและการปรับตัว ที่จะรองรับ ต่อสภาพสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงกระแสของโลก ที่กระทบต่อประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ส่วนภายในประเทศเอง สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่สำคัญก็คือ ค่านิยม วัฒนธรรม จิตวิญญาณระบบความคิดตลอดจนจรรยาบรรณของบุคคลในองค์กร โดยเฉพาะสถาบันทางการเงินโดยตรงผลกระทบที่รุนแรงและส่งผลโดยทั่วหน้าต่อประชาชนทุกคน ทุกองค์กรในประเทศอย่างมหาดศาล นั่นคือปัญหาทางระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทุกปัญหาที่ติดตามมาเป็นลูกโซ่ อันเกิดจากบุคคลขาดจรรยาบรรณไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรอย่างแท้จริง

จรรยาบรรณจึงมีความสำคัญเพราะเป็นพื้นฐานแนวทาง ต่อการปฏิบัติงานในอาชีพทุกอาชีพ ซึ่งจรรยาบรรณจะช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรในแต่ละบทบาทหน้าที่ ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่การทำงานเป็นไปโดยถูกต้อง รวมทั้งทำให้องค์กรมีความสามัคคีและปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนั้นจรรยาบรรณจะช่วยให้การบริหารงานขององค์กรเป็นไปด้วยคุณธรรม ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ความสำคัญของจรรยาบรรณ กรมการศาสนา (2522 : 68) ได้ให้สาระสำคัญดังนี้

1. ช่วยควบคุมมาตรฐาน ประกันคุณภาพ และปริมาณที่ถูกต้องในการปฏิบัติงาน และการดำเนินงานขององค์กร
2. ช่วยควบคุมจริยธรรมของบุคคลในองค์กรให้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
3. ช่วยส่งเสริมมาตรฐาน คุณภาพ และปริมาณของผลการปฏิบัติงานขององค์กร จัดทำขึ้นให้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีอยู่เสมอ

4. ช่วยส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลในองค์กร และดำเนินการให้มีความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจต่อผู้ร่วมงานในองค์กร
5. ช่วยลดการเอาวัดเอาเปรียบ การฉ้อฉล ความเห็นแก่ตัว ตลอดจนความมั่งงาย ใจแคบไม่เคยเสียสละ
6. ช่วยเน้นให้เห็นชัดเจนยิ่ง ขึ้นในภาพพจน์ที่ดีขององค์กรที่มีจริยธรรม
7. ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายขององค์กร ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

บุคคลหรือสมาชิกในองค์กร มีหน้าที่การทำงานทุกชนิดทุกประเภท จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณที่ถูกต้องกับความต้องการของสังคม ที่ยึดถือเป็นหลักของการทำงานขององค์กร จึงจะทำให้สังคมนั้นมีระเบียบ วินัย ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ในทำนองเดียวกัน หากบุคคลหรือสมาชิกในองค์กร เป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณ หรือประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม และควรประพฤติปฏิบัติแล้วย่อมจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บุคคลทุกคนในองค์กรมีความสามัคคี ร่วมใจกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และงานทุกอย่างบรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ แต่บุคคลหรือสมาชิกในองค์กร หรือประเทศชาติขาดจิตสำนึกของจรรยาบรรณ ก็จะทำให้องค์กร หรือประเทศชาติเกิดวิกฤติในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจในยุค IMF ในปัจจุบัน เป็นเพราะบุคคลในทางสถาบันการเงินและผู้นำประเทศบางคน ขาดจรรยาบรรณของอาชีพอย่างแท้จริง จึงส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศชาติตกต่ำ และส่งผลให้ประชาชนทุกคนในประเทศได้รับความเดือดร้อนทั่ว หน้าทุกคน

จรรยาบรรณของบุคคลในองค์กร จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างมากขององค์กร และประเทศชาติ เพราะจรรยาบรรณเป็นแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม กฎหมาย ระเบียบประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมที่ดีผสมผสานกันไป เพื่อให้บุคคลและสมาชิกในองค์กร ได้ยึดถือเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง และส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานภายในองค์กร โดยจรรยาบรรณของบุคคลในองค์กรใดก็ตาม สามารถสะท้อนไปให้เห็นได้จากคุณลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ เสถียร วรณปก. (2537 : 40)

ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ

1. มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพของตนเองในทางที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม และจะกล่าวถึงสิ่งที่ดีๆ เกี่ยวกับหน่วยงานที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ
 2. การมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้เกิดการยอมรับว่ามีเกียรติอย่าง
- ยิ่ง

3. การอุทิศตนให้กับราชการทั้งกลางวันและกลางคืนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย
4. การปฏิบัติงานที่ทำอยู่ด้วยความพึงพอใจ และมุ่งทำงานด้วยชีวิต
5. การปฏิบัติงานได้มีการปรับปรุงแก้ไขงานที่ปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา
6. การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมีความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างมีคุณภาพ
7. การทำดีไม่จำเป็นต้องเรียกร้องสิทธิ์ เพราะความดีที่ได้ทำไปนั้นตนเองได้ความรู้
ได้ผลของความดีจากการกระทำอยู่แล้ว
8. ความสามารถจากผลการปฏิบัติงานที่เป็นบุญกุศลในตนเองอยู่แล้วในการปฏิบัติ
หน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด
9. มีความมุ่งมั่นในการรวมพลังกันเพื่อพัฒนาการปฏิรูปการศึกษาเป็นทีมกับเพื่อนรวม
งาน
10. เวลาที่ต้องยอมเสียสละเพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความพอใจ
และไม่เคยวิจารณ์ผลงานของคนอื่นในทางที่ไม่ดี
11. การยอมรับในความดีของเพื่อนร่วมงานและแสดงความยินดีอย่างจริงใจ
12. คนทุกคนมีความดีไม่เหมือนกัน จะพูดถึงแต่ความดีงามของทุกคนที่ได้พูดคุยกัน
13. แสดงความดีใจเมื่อได้ดีไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน
14. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างทุ่มเทการปฏิบัติงานเต็มกำลัง เต็มใจ เพื่อให้ผลงาน
ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ
15. การปฏิบัติงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องแม้กระทั่งการทำความสะอาดห้องทำงาน
16. ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน ด้วยความเต็มใจ
17. การเสียสละเวลาให้กับเพื่อนร่วมงาน และให้คำแนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อให้
นำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์มากที่สุด
18. ยินดีในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายและปรับปรุงผลงานของตนเองอยู่
ตลอดเวลา
19. เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ และเปิดรับฟัง
ความคิดเห็นทุกที่ทุกเวลา
20. การศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆในการพัฒนาตนเองในการนิเทศ ติดตาม การปฏิรูป
การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการรวมพลังให้โรงเรียนเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง

ความรับผิดชอบในวิชาชีพ

1. การมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เต็มกำลังความสามารถตามบทบาทหน้าที่ เพื่อให้คุณภาพของงานมีประสิทธิภาพและประโยชน์ตกอยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน
2. การให้บริการแก่ผู้บริหาร ครู และเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจในการให้บริการ
3. อุทิศตนทั้งในเวลาราชการ เวลานอกราชการ
4. มีความเต็มใจที่จะให้บริการแก่ทุกคนที่มาติดต่อ
5. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีความพอใจในการแก้ปัญหา
6. กล้ารับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติของตนเอง ด้วยความเต็มใจ
7. ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานหรือบุคลากรอื่นที่ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม
8. ให้บริการแก่เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ครู อย่างเต็มใจเต็มกำลัง และความสามารถ
9. ทุ่มเท และอุทิศตนแก่ส่วนรวม ตามสามารถที่มีอยู่โดยไม่คิดหวังผลตอบแทน
10. มุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จก่อนเวลา ไม่ค้ำงานที่ปฏิบัติหน้าที่
11. เป็นคนที่มีความมุ่งมั่น ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จทุกครั้งอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในวงการศึกษา
12. ปฏิบัติงานตามมาตรฐานตำแหน่ง มาตรฐานวิทยฐานะ อย่างเสมอต้นเสมอปลาย
13. สร้างความดี และจะรักษาชื่อเสียงของหน่วยงานด้วยชีวิต
14. ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีความมุ่งมั่นในการรักษาผลประโยชน์ของหน่วยงาน ครู ผู้บริหาร เป็นหลักด้วยความยินดีอย่างเต็มใจ
15. เป็นผู้ที่ไม่ยอมให้บุคคลใดกล่าวร้ายเรื่องที่ไม่ดีกับหน่วยงานพยายามชี้แจงให้เข้าใจความเป็นมา และเกิดความพอใจ
16. ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานด้วยความเต็มใจ
17. เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
18. นิเทศ ติดตามช่วยเหลือครูในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการรวมพลังให้มีการพัฒนาทั้งโรงเรียน
19. ทุ่มเทพลังกาย พลังใจในการนิเทศ ติดตามให้กับวิชาชีพของตนเองด้านงานนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือครู ผู้บริหารสถานศึกษา

20. เสียสละทรัพย์เพื่อส่วนรวม ยินดีและให้ด้วยความเต็มใจ พึงพอใจและมีความสุขในการให้
21. มีความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในวงวิชาชีพด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานการปฏิบัติตนและจรรยาบรรณวิชาชีพด้านการศึกษา

สำหรับนักบริหารศึกษา คุรุสภาได้กำหนดมาตรฐานด้านความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและมาตรฐานการปฏิบัติตน สำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จากเอกสารวิชาการลำดับที่ 1/2548 ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

1.1 มาตรฐานความรู้ : คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

สาระความรู้

1.1.1 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

1.1.2 จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

1.1.3 การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม

1.1.4 การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

สมรรถนะ

1.1.5 เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1.1.6 ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

1.1.7 ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้ร่วมงานมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม

1.2 มาตรฐานการปฏิบัติตน

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1.2.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

1.2.2 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

1.2.3 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอมา

1.2.4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

1.2.5 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

1.2.6 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

1.2.7 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

1.2.8 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

1.2.9 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ผู้บริหารการศึกษา จากเอกสารวิชาการลำดับที่ 1/2548 ได้กำหนดให้ผู้บริหารการศึกษามีคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

2.1 มาตรฐานความรู้ : คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา

สาระความรู้

2.1.1 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

2.1.2 จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

2.1.3 การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม

2.1.4 การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

สมรรถนะ

2.1.5 เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

2.1.6 ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

2.1.7 ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้ร่วมงานมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม

2.2 มาตรฐานการปฏิบัติตน

จรรยาบรรณต่อตนเอง

2.2.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2.2.2 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

2.2.3 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

2.2.4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2.2.5 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

2.2.6 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ

2.2.7 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

2.2.8 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

2.2.9 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ศักดิ์ดา ลาวัง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอกกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหาร ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน (Sig. = .40) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหาร ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน (Sig. = .51) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางมีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันกับครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ (Sig. = .00) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง มีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ต่ำกว่าครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็ก 4) พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานครตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน (Sig. = .65) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 5) พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอนพบว่าทัศนคติของครูผู้สอนกับผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยที่ ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสูงกว่าทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษา

นายธนเศรษฐ์ จำปางาม (2543) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร
ศึกษากรณี : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและบุคลากร

1.1 จากการศึกษาปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
ของผู้บริหาร อยู่ในระดับ "มาก" ทั้ง 4 ด้าน คือคุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร
คุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงานคุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ คุณธรรม
และจริยธรรมต่อตนเอง

1.2 จากการศึกษาปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของ
บุคลากร โดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
ของผู้บริหาร อยู่ในระดับ "ปานกลาง" 2 ด้าน คือคุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร และ
คุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน ส่วนระดับการปฏิบัติตนของผู้บริหาร ด้านคุณธรรมและ
จริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติคุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเองอยู่ในระดับ"มาก"

2. วิเคราะห์โครงสร้างทางการบริหาร พฤติกรรมทางการบริหาร คุณธรรมและจริยธรรม
ตามความคาดหวัง จากการศึกษาโครงสร้างทางการบริหาร พบว่าขั้นตอนการทำงานมีความ
ซ้ำซ้อน ขาดความชัดเจน ใช้คนไม่เหมาะสมกับงาน ที่มาของผู้บริหารขาดความชอบธรรม จาก
การศึกษาพฤติกรรมทางการบริหาร พบว่าเป็นพฤติกรรมที่คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ใช้ระบบ
พรรคพวกในการบริหารงาน ขาดระบบการสร้างแรงจูงใจ ขาดหลักเกณฑ์การประเมินผลการ
ปฏิบัติงาน จากการศึกษาความคาดหวังของบุคลากร พบว่าส่วนมาก มีความต้องการให้ผู้บริหารมี
ความซื่อสัตย์สุจริตยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงาน มีความจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่เล่น
พรรคเล่นพวกเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมีวินัยต่อตนเองซื่อสัตย์ต่อครอบครัว

3. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร จากการศึกษาพบว่า การ
ที่จะทำให้ผู้บริหารได้คุณธรรมและจริยธรรมทางการบริหารได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมอบหมายงาน
และกระจายอำนาจอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งให้มีการจัดกระทำภาระงานของแต่ละคน ควรให้ผู้ร่วมงาน
ในการตัดสินใจในประเด็นที่สำคัญเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาการใช้ระบบพรรคพวกในการบริหาร
งาน รวมทั้งให้มีการจัดทำคู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้มีระบบ
การตรวจทางสังคม และที่สำคัญที่สุดผู้บริหารทุกตำแหน่งควรจะมาจากการเลือกตั้ง เพราะเป็น

วิถีทางในระบบประชาธิปไตยและเป็นการเพิ่มความชอบธรรมในการบริหารงานซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายต้องยอมรับในกติกาและร่วมกันทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ (2552 : 367-369) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่ดี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระและผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยได้ค้นพบคุณลักษณะของครูที่ดีเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. มีความเที่ยงตรง มีความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา
2. มีความเข้าใจในหลักสูตร ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. รู้จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ มีความสามารถในการอธิบายมีความสามารถในการใช้ภาษา งดเว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง เอาใจใส่ป้องกันโรคติดต่อ มีความเมตตา กรุณา ไม่ทำตัวเสเพล ไม่กระทำผิดเรื่องชู้สาว มีศรัทธาในอาชีพครู รู้จักปกครองแบบประชาธิปไตย เข้าใจเด็ก มีระเบียบวินัย มีเหตุผล ส่งเสริมความรักชาติ และรู้จักรักษาความลับของทางราชการ
4. มีความสามารถในการสอน การปกครองชั้น มีการปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ เอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดของร่างกาย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีอารมณ์ดี เป็นมิตรกับนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา และรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

ไพศาล ตั้งสมบุญ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความคาดหวังต่อการให้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) การปฏิบัติจริงและความคาดหวังต่อการให้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าการปฏิบัติ

รจนา อ้ายพุก และคณะ. (2551). ได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคาดหวังของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ พบว่า ระดับความคาดหวังของครูผู้สอนที่มีต่อคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ อยู่ในระดับ มากที่สุด ในทุกๆด้าน ความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ที่สุด ด้านที่มีระดับความคาดหวังสูงสุดคือ ด้านจริยธรรม และด้านที่มีระดับความคาดหวังต่ำสุดคือ ด้านจรรยาบรรณ

ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ และขนาดของสถานศึกษา ได้แสดงผลการแตกต่างใน 2 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ

การเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีต่อคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ โดยจำแนกตามเพศ (ชาย และเพศหญิง) พบว่า มีระดับความคาดหวังไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

การเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีต่อคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) พบว่า มีระดับความคาดหวังแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อนำมาเปรียบเทียบรายคู่ โดยใช้วิธีการของเซฟเฟ (Shefffe' s method) พบว่า ทั้งสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต่างก็มีระดับความคาดหวังเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แต่สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีระดับความคาดหวังเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน d

กกกกกก สารียา มัยโกคา. (2550). ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน ชุมพรบริหารธุรกิจ ที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนชุมพรธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการครองตน ครองคนและครองงาน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกตามแผนกการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า

1. บุคลากรในโรงเรียนชุมพรบริหารธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา แผนกอาชีวศึกษา ด้านการครองคนและครองงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. บุคลากรในโรงเรียนชุมพรบริหารธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา แผนกการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการครองตน ครองคนและครองงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

พนมเทพ สังขะวรรณ. (2545). ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็กตามทฤษฎีของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า

1. ข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด อุบลราชธานี มีทฤษฎีต่อการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีทฤษฎีต่อการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน
3. ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทฤษฎีต่อการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีทฤษฎีต่อการบริหารโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

คิมเมท (Kimmet. 2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในระบบอบ การเมืองการปกครองในอาเซียน 4 ประเทศ พบว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว หลักธรรมาภิบาลได้ ถูก นำไปใช้ในเชิงกลยุทธ์ทางการเมืองมากกว่าการนำเนื้อหาสาระไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบาย 4 ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย โดยพิจารณาเป็นประเทศ และเปรียบเทียบ กรณีสึกษาโดยศึกษาว่าประเทศเหล่านี้มีการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้อย่างไรบ้าง รวมไปถึงการมี ส่วนร่วมของหลักธรรมาภิบาลในการเลือกตั้งปี 2004 ซึ่งพบว่าหลักธรรมาภิบาล ได้ถูกนำไปใช้ อย่างกว้างขวาง และเป็นประเด็นสำคัญในการปฏิรูประบบการปกครอง นอกจากนี้ประเทศใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้กล่าวมานี้ ยังได้เรียนรู้ในการนำหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาการเมือง

กรอส (Ross,อ้างถึงใน นิภาพร รุ่งโรจน์สาครม, (2542)) ได้ศึกษาวิจัยกรณีศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในประเทศบัลแกเรีย การเปลี่ยนถ่ายจากคอมมิวนิสต์สู่ประชาธิปไตย พบข้อสรุป ที่เกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล คือ ในยุคคอมมิวนิสต์ซึ่งการปกครองแบบรวมใน ลักษณะของราชการ (bureaucracy) ทำให้สถาบันอุดมศึกษาขาดความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (accountability) ขาดการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณชนรวมทั้งขาดความเป็นอิสระ (autonomy) ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่บกพร่องของสถาบันอุดมศึกษา

คราค (Clarke,อ้างถึงใน นิภาพร รุ่งโรจน์สาครม, (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การหลัก ธรรมาภิบาลในการกระจายอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศกาน่า พบว่า ใน ประเทศที่ด้อยพัฒนา การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง

ไปสู่ท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาที่จริงจัง มีการปรับตัวในการปฏิบัติต่างๆ ของท้องถิ่นโดยใช้ หลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับท้องถิ่น การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่จากการที่ยังคงมีการถือพรรคพวกพ้อง

บลูเมล (Blumei. 2000,อ้างถึงใน ศิริยา โถแก้ว (2547.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ความร่วมมือกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ (ประเทศเคนยา) พบว่า หลักธรรมาภิบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความร่วมมือ ต่องานความช่วยเหลือระหว่างประเทศของนักสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนปัจจัยอื่นที่ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันของนักสังคมสงเคราะห์เหล่านี้ในประเทศเคนยาก็คือการปรับตัวเข้าหากันเพื่อสร้างความร่วมมือกลุ่มย่อย ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล